

TAIDEMUSKARI

Taideintegraation mahdollisuuksia 4–5 -vuotiaiden
lasten musiikkikasvatuksessa

Heini Mansikkakorpi

Opinnäytetyö
Syyskuu 2009

Musiikki

Tekijä(t) MANSIKKAKORPI, Heini	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 01.09.2009
	Sivumäärä 70 sivua	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi TAIDEMUSKARI - Taideintegraation mahdollisuuksia 4-5-vuotiaiden lasten musiikkikasvatuksessa		
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) PANTSU, Leena		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöhön liittyvässä raportissa esitellään lukuvuoden 2008 – 2009 aikana tapahtunutta "Taidemuskari" -opetuskokeilua. Kokeilun tarkoitus oli selvittää taideintegraation mahdollisuuksia 4 – 5 -vuotiaiden lasten musiikkikasvatuksessa käytännön toiminnan kautta. Opetuksen tavoitteena oli integroida mahdollisimman monipuolisesti taiteen eri osa-alueita (kuvataidetta, tanssia, sanataidetta ja teatteria/draamaa) musiikkikasvatukseen. Taidemuskari toimi Jyväskylän ammattikorkeakoulun Muskaristudiossa Jyväskylän musiikkiopiston tiloissa. Lukuvuoden aikana pidettiin yhteensä 30 opetustuntia. Raportissa esitellään projektin lähtökohtia ja lukuvuoden teemoja, niiden tavoitteita ja toimintaa.</p> <p>"Taidemuskarista" saatujen kokemusten valossa varhaisiän musiikkikasvatuksessa tapahtuva taideintegraatio vaikuttaisi olevan musiikin, muiden taiteenlajien ja leikin välistä vuorovaikutusta. Käytännön kautta kävi ilmi, että mahdollisuuksia ja toteuttamistapoja on rajattomasti, sillä jokainen taiteenlaji tarjoaa omanlaisensa lähestymistavan ja menetelmän opettavaan aiheeseen. Taideintegraation mahdollisuudet ovat pitkälti kiinni pedagogista ja hänen taide- ja oppimiskäsityksistään ja mielikuvituksestaan. Lasten ikä- ja taitotaso vaikuttavat siihen, miten eri taiteita integroidaan ja millaisia menetelmiä valitaan. Valittujen menetelmien tulee tukea lapsen kehitystä kokonaisvaltaisesti.</p> <p>Lukuvuoden aikana saadut kokemukset osoittavat, että varhaisiän musiikkikasvatuksessa taideintegraatio parhaimmillaan auttaa musiikillisten tavoitteiden saavuttamisessa, luo esteettisiä elämyksiä musiikin ja muiden taidelajien kautta ja monipuolistaa opetusta. Taideintegraation mahdollisuus varhaisiän musiikinopetuksessa on tarjota elämyksiä ja kokemuksia eri aistien ja taideaineiden kautta. Samaa asiaa voidaan työstää monin eri tavoin ja eri taidelajien kautta. Taideintegraation mahdollisuudet liittyvät myös yksilöllisyyden huomioimiseen, sillä taideintegraation avulla opetuksessa tarjotaan erilaisia kanavia oppia uutta sekä ilmaista itseään.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Varhaisiän musiikkikasvatusta, taideintegraatio, leikki, elämyksellisyys, taiteidenvälisyys		
Muut tiedot		

Author(s) MANSIKKAKORPI, Heini	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 01092009
	Pages 70 pages	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	Permission for web publication ☒ (X)
Title TAIDEMUSKARI - Possibilities of Art Integration in Early Childhood Music Education		
Degree Programme Degree Programme in Music		
Tutor(s) PANTSU, Leena		
Assigned by		
Abstract <p>This Bachelor's Thesis deals with art integration in early childhood music education. The educational experiment, "Taidemuskari", was performed during the school year 2008 – 2009. The purpose of the experiment was to clarify the possibilities of art integration in 4-5-year-old children's music education in practice. In this educational experiment the goal was to integrate different art forms (visual arts, dance, literature and theatre) into early childhood music education. "Taidemuskari" was carried out at the "Muskaristudio" of Jyväskylä University of Applied Sciences. It was held 30 times within the year. This report presents the themes and the educational goals of the year as well as the activity involved in the project.</p> <p>According to the findings yielded by "Taidemuskari", the art integration in early childhood music education could be seen as interplay between music and other art forms and children's play. It was also found out during the research, that every art form has its own approach and method to the music educational goal. That is why art integration has unlimited possibilities and implementation methods. The possibilities of the art integration depend largely on the pedagogue and his/her and artistic thinking, ideas about learning and imagination. The children's ages and skills determine how the different art forms are integrated and the kinds of methods chosen, which must support the child's development comprehensively.</p> <p>In the light of the experiences gathered during the year, it can be reckoned that it is possible to reach musical goals and create aesthetic experiences within art integration. The possibilities of art integration lie in the offering of various sensorial experiences and art forms. The same matter can be worked out in many different ways and through diverse art forms. The possibilities of art integration also relate to taking cognizance of individuality.</p>		
Keywords Early childhood music education, art integration, play, experience		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	3
2 TAIDEINTEGRAATIO VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUKSESSA.....	6
2.1 Taideintegraatio käsitteenä.....	6
2.2 Varhaisiän musiikkikasvatus	7
2.2.1 Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteet	8
2.2.2 Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat	9
2.3 Taideintegraatio varhaisiän musiikkikasvatuksessa	11
3 TAIDEMUSKARI – TAIDEINTEGRAATIOTA KÄYTÄNNÖSSÄ.....	16
3.1 Taidemuskarin lähtökohdat	16
3.2 Lukuvuoden teemat.....	17
3.2.1 Musiikkikorvat.....	18
3.2.2 Ropinaa ja ruskan väriloistoa.....	20
3.2.3 Salaperäinen musta.....	22
3.2.4 Joulun odotusta	24
3.2.5 Talven timanttipuuh.....	26
3.2.6 Eläinten karnevaali.....	27
3.2.7 Taikoja ja teatteria.....	30
3.2.8 Meren sintit ja simpukat	31
4 TUTKIMUSTULOKSET – TAIDEINTEGRAATIO KÄYTÄNNÖSSÄ	33
4.1 Taidetta, leikkiä ja elämyksiä.....	34
4.1.1 Leikki taideintegraatiossa.....	35
4.1.2 Elämyksellisyys taideintegraatiossa	37
4.2 Taiteidenvälisyys, taiteiden vuorovaikutus ja hierarkia	40
4.2.1 Taidemuskarin toiminnassa lukuvuoden 2008-2009 aikana ilmennyt taiteiden hierarkia.....	42
4.2.2 Taiteiden hierarkiaan vaikuttaneet tekijät	44

5 LOPUKSI.....	46
LÄHTEET.....	50
LIITTEET	53
LIITE 1. Taidemuskarin opetuksessa käytetyt kirjat ja äänitteet	53
LIITE 2. Tuntisuunnitelma 2 (Musiikkikorvien herättelyä)	55
LIITE 3. Tuntisuunnitelma 5 (Ropinaa ja ruskan väriloistoa).....	57
LIITE 4. Tuntisuunnitelma 10 (Salaperäinen musta)	59
LIITE 5. Tuntisuunnitelma 14 (Joulun odotusta)	61
LIITE 6. Tuntisuunnitelma 18 (Talven timanttipuuh)	63
LIITE 7. Tuntisuunnitelma 23 (Eläinten karnevaali)	65
LIITE 8. Tuntisuunnitelma 26 (Taikoja ja teatteria)	67
LIITE 9. Tuntisuunnitelma 29 (Meren sintit ja simpukat)	69

1 JOHDANTO

*”Olipa kerran lumiukko, se näki lisää lumiukkoja ja meni ryhmätaide-
teokseen ja meni soittamaan pianoa. Näki siellä kultaisia harppuja.
Hän otti jostain lumiukosta kuvan muttei tiennyt hänen nimeään. Me-
ni vähän lähelle, mutta hän meni jo kotiin. Oli ruoka-aika sillä. Ja sil-
loin. Ja taas se meni pihalle, vaikka äiti kutsui syömään. Sitten hänen
ei enää tarvinnut nähdä sitä, kun äiti kertoi sen nimen. Loppu.”*

Poika 4 v.

Edellä on ote 4-vuotiaan taidemuskarilaisen sadutuksesta, jossa hän kertoi satua Taidemuskarista. Opinnäytetyöni käsittelee varhaisiän musiikkikasvatuksessa tapahtuvaa taideintegraatiota, johon liittyen tein opetuskokeilun, ”Taidemuska-
rin”, Jyväskylän ammattikorkeakoulun alaisessa Muskaristudiossa lukuvuoden 2008-2009 aikana. Tässä raportissa esittelen tapahtunutta opetuskokeilua, jossa tarkoituksena oli selvittää taideintegraation mahdollisuuksia 4-5-vuotiaiden las-
ten musiikkikasvatuksessa käytännön toiminnan kautta.

Olen opiskellut vuodesta 2006 Jyväskylän ammattikorkeakoulussa musiikkipe-
dagogiksi suuntautuen varhaisiän musiikkikasvatukseen. Tätä aiemmin, vuonna 2004 olen aloittanut opiskelut Jyväskylän yliopistossa pääaineenani taidekasva-
tus. Sivuaineinani on draamakasvatus, taidehistoria, museologia ja musiikkitiede. Taide-, draama- ja musiikkikasvatuksen opiskelujen myötä olen pohtinut henki-
lökohtaisesti paljon eri taiteiden yhtymäkohtia, eroavaisuuksia ja integroimista. Tästä johtuen halusin tehdä myös opinnäytetyön tästä aiheesta. Olen tehnyt pro
gradu -tutkielman Jyväskylän yliopistoon humanistiseen tiedekuntaan samaan
aiheeseen liittyen. Tutkielma on tosin laajempi ja käsittelee joitakin sellaisia ai-
heita, joita en ole opinnäytetyössäni ottanut esiin.

Varhaisiän musiikkikasvatuksella tarkoitetaan musiikin esiopetusta. Siinä käytet-
tävät musiikilliset työtavat ovat laulaminen, liikkuminen, soittaminen ja kuunte-
lu. Viidentenä työtapana mainitaan muu luova ilmaisu, jolla tarkoitetaan esimer-
kiksi satujen ja lorujen käyttämistä, taulun tai kuvan tarkastelua, omaa kuvallista
tekemistä sekä tanssia (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen ja Mäkinen 1994,
87). Tämä on taideintegraatiollinen työtapa, jossa taiteen eri osa-alueita voidaan
yhdistää musiikkikasvatukseen. Rajaan taideintegraation tarkoittamaan tässä

tapauksessa kuvataidetta, sanataidetta, tanssia ja musiikkiliikuntaa sekä teatteria ja draamaa.

Halusin tehdä opinnäytetyöhön projektin, joka olisi kestoltaan suhteellisen pitkä ja sisältäisi viikoittaista toimintaa. Näkemykseni mukaan pitkäjänteisellä, prosessinomaisella taidekasvatuksella on mahdollista saavuttaa enemmän kuin lyhyillä, muutaman viikon kestäville projekteille. Pidin siis lukuvuoden 2008-2009 aikana taideintegraation painottunutta musiikkileikkikouluryhmää, Taidemuskaria. Vastasin itse opetuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta. Tavoitteena oli integroida monipuolisesti taiteen eri osa-alueita (kuvataidetta, tanssia, sanataidetta ja teatteria/draamaa) musiikkikasvatukseen. Kohderyhmänä olivat 4-5-vuotiaat lapset. Taidemuskari toimi Jyväskylän ammattikorkeakoulun Muskaristudiossa Jyväskylän musiikkiopiston tiloissa, ja tunteja lukuvuoden aikana oli yhteensä 30.

Valitsin opetuskokeilun kohderyhmäksi 4-5-vuotiaat lapset. 4-5-vuotias lapsi pystyy toimimaan ryhmässä, hän opettelee ottamaan toisia huomioon ja nauttii ryhmässä toimimisesta. Kolmivuotiaalla lapsella yhteisleikki on vielä luonteeltaan lyhytjännitteistä (Mts. 47) ja itsenäisyyttä, musiikkileikkikoulussa olemista ilman vanhemman läsnäoloa, vasta harjoitellaan. Toisaalta kuusivuotiaiden lasten kanssa aloitetaan useimmiten jo instrumenttiopetus ja teorian alkeisopetus. 4-5-vuotiaat muodostavat näistä lähtökohdista hyvän ikäryhmän taideintegrointiopetukseen; ensinnäkin heillä on sosiaalisemotionaaliset, motoriset ja kognitiiviset taidot pitkälle kehittyneitä, toiseksi leikki ja mielikuvituksen käyttäminen on heille luontainen tapa toimia. Lisäksi musiikilliset tavoitteet eivät ole vielä niin teoreettisia ja instrumenttien soittamiseen painottuneita kuin 6-vuotiailla lapsilla.

Taidemuskarista kertyvä aineisto käsitti kausisuunnitelmat, tuntisuunnitelmat, tunnit videotallenteina sekä tutkimuspäiväkirjan. Olisin halunnut lisätä opinnäytetyön liitteeksi koosteen lukuvuoden videotallenteista, mutta kuvamateriaalin huonolaatuisuuden vuoksi jätin sen pois. Huonolaatuisuus ilmeni erityisesti äänenlaadussa, johon vaikutti erityisesti kaikuisa tila ja vanha videokamera. Tuntien videotallenteet toimivat kuitenkin minulle itselle muistin virkistäjänä tätä raporttia kirjoittaessa. Dokumenttiaineistona opinnäytetyöstä

löytyy valokuvia tunneilta sekä kahdeksan tuntisuunnitelmaa (lukuvuoden jokaisesta teemasta on esimerkkinä yksi tuntisuunnitelma).

Selvennän toisessa luvussa taideintegraation käsitettä, varhaisiän musiikkikasvatusta, sen tavoitteita ja työtapoja sekä taideintegraatiota varhaisiän musiikkikasvatuksen kontekstissa. Seuraava luku käsittelee itse projektia eli Taidemuskaria. Esittelen ensin lähtökohtia ja sen jälkeen lukuvuoden teemoja. Teemat olivat nimeltään Musiikkikorvat, Ropinaa ja ruskan väriloistoa, Salaperäinen musta, Joulun odotusta, Talven timanttipuu, Eläinten karnevaali, Taikoja ja teatteria sekä Meren sintit ja simpukat. Tarkastelen jokaista teemaa yksitellen, esittelen tavoitteita ja toimintaa. Olen liittänyt tekstiin joitakin valokuvia tunneilta. Lisäksi opinnäytetyön liitteistä löytyy lista opetuksessa käytetyistä kirjoista ja äänitteistä (Liite 1) sekä jokaiselta teemalta yksi tuntisuunnitelma, josta voi tarkastella yksittäisen tunnin sisältöä ja rakennetta (Liitteet 2-9).

Neljännessä luvussa tarkastelen käytännön kautta esiin nousseita ajatuksia ja kysymyksiä taideintegraatiosta. Taidemuskarista saatujen kokemusten valossa varhaisiän musiikkikasvatuksessa tapahtuva taideintegraatio vaikuttaisi olevan musiikin, taiteen ja leikin välistä vuorovaikutusta. Käytännön kautta hahmottui myös taiteiden hierarkia ja taiteiden välinen vuorovaikutus, johon taideintegraatioajattelu perustuu. Viimeisessä kappaleessa pohdin tutkimuskysymystäni ja kirjoitan, mitä mahdollisuuksia taideintegraatiolla voi olla varhaisiän musiikkikasvatuksessa tämän käytännön kokeilun perusteella.

Haluan kiittää Leena Pantsua, joka on ohjannut opinnäytetyön tekemistä, Piia Säpyskä-Hietalaa ja Jyväskylän musiikkiopistoa siitä, että sain tehdä Taidemuskarikokeilun siellä. Kiitokset tunteja kuvanneille Mika Laakkoselle, Anni Pesoselle, Hanna Knuutilalle, Sinikka Kivelälle ja Päivi Hannulalle sekä perheelle kannustuksesta ja oikolukemisavusta. Erityiskiitos taidemuskarilaisille kuluneesta lukuvuodesta. Toivon, että opinnäytetyöstä on hyötyä varhaisiän musiikkikasvatusta tekeville, opiskeleville ja kaikille aiheesta kiinnostuneille.

2 TAIDEINTEGRAATIO VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUKSESSA

2.1 Taideintegraatio käsitteenä

Taideintegraatio on käsitteenä monitahoinen, se tarkoittaa eri asioita eri yhteyksissä. Integraatio-käsite pohjautuu latinankieliseen sanaan *integratio*, eheyttämisen (Ruismäki 1998, 30). Sanan lähtökohtana on verbi *integrare*, joka tarkoittaa esimerkiksi täydentämistä, uudistamista, sulauttamista ja eheyttämistä, englanniksi *integration*-sanan yksi merkitys on kokonaiseksi tekeminen (Mts. 30). Integrointi liittyy läheisesti opetuksen eheyttämiseen, mutta nämä sanat eivät ole varsinaisesti synonyymejä (Puurula 1998, 15). Integrointi käsitteenä liittyy myös sulauttamiseen, lomittumiseen ja kokonaisuuden muodostumiseen.

Musiikkikasvatuksen professori Heikki Ruismäki (1998) näkee, että integroinnissa on kysymys holistisesta, kokonaisvaltaisesta näkökulmasta elämään (Ruismäki 1998, 34). Integrointi on eri oppiaineiden liittämistä ja lomittamista toisiinsa. Kyseessä on yhdistäminen, jossa yhdistettävien asioiden nähdään tukevan toisiaan ja näin on mahdollista tähdätä laajempaan tai syvällisempään ymmärtämiseen. Apulaisprofessori Arja Puurulan (1998) mukaan humanistisessa kasvatustieteessä integrointia pidetään tärkeänä, koska sen avulla oppijaa tuetaan kasvamaan kokonaisena yksilönä tunteineen ja ajatuksineen (Puurula 1998, 13). Opetuksessa laaja-alaiseen integraatioon voidaan päästä etsimällä yhtymäkohtia tai yhdistäviä teemoja, käsitteitä tai aiheita eri oppiaineiden välillä sekä soveltamalla eli siirtämällä opittu taito tai käsite toiseen oppiaineeseen.

Taideintegraatiolla voidaan tarkoittaa useita erilaisia ja eriluonteisia toimintatapoja; se voi olla taideaineiden liittämistä muuhun opetukseen¹, taideaineiden opetuksen sisäistä integrointia tai taideaineiden integrointia esimerkiksi arkipäivän tilanteisiin. Varhaiskasvatuksessa voidaan Arja Puurulan mukaan erottaa kolmen eri tason taideintegraatiota; primaari integrointi käsittää taiteen integroimisen arkipäivän tilanteisiin (Puurula 2001, 89). Tämä ei ole

¹ Esimerkiksi Liora Bresler on tutkinut taito- ja taideaineiden integrointia muuhun opetukseen kouluympäristössä.

usein tiedostettua taideintegrointia vaan toiminta liittyy hoivaamiseen ja kasvattamiseen. Toisen asteen integroinnissa taiteen tekeminen on lapsilähtöistä, se tapahtuu lapsen ehdoilla ja hänen aloitteestaan. Kolmannen asteen integrointi on pedagogisesti painottunutta, tiedostettua ja tavoitteellista erilaisten taide-elementtien integrointia. (Mts. 89)

Lisäksi käsitteitä *monitaiteellisuus*, *poikkitaiteellisuus* ja *integroituu opetus* käytetään kuvaamaan taideaineiden sisäistä integrointia. Arja Puurula (1998) määrittelee käsitteitä seuraavasti; monitaiteellista opetusta on eri aineista koostuvan opettajaryhmän työskentely yhteisen teeman parissa (Puurula 1998, 23). Tähän liittyy usein myös opetusajan jakaminen, esimerkiksi suuryhmäopetuksen ja oman aineensa opetuksen kesken. Poikkitaiteellisessa opetuksessa taiteen alojen opetus on sidottu yhteiseen tavoitteeseen ja kaikkia taiteen keinoja käytetään ilman taidelajien erittelemistä. Puurulan mukaan monitaiteellista ja poikkitaiteellista opetusta toteuttavat opettajat ovat usein saaneet vain yhden taiteenalan koulutuksen. Integroitua opetusta on Puurulan näkemyksen mukaan vasta se, kun taiteiden väliset raja-aidat alkavat opetuksessa varsinaisesti murtua. (Mts, 23.) Tässä tutkielmassa tarkastelussa on taideintegrointi, joka tapahtuu varhaisiän musiikkikasvatuksen kontekstissa.

2.2 Varhaisiän musiikkikasvatus

Varhaisiän musiikkikasvatus kattaa lapsen kehityksen mammamuskarin sikiövauvasta kouluikäisen soittoryhmäopetukseen saakka. Se noudattaa yleisiä varhaiskasvatuksen periaatteita ollen kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11) Varhaisiän musiikkikasvatuksessa lapsen oma toiminta ja siitä saatava kokemus ovat keskeisellä sijalla. Omien kokemusten, tekemisen ja havaintojen kautta lapsi oppii parhaiten. Tarja Surakka (1994) kirjoittaa toimittamansa kirjan "Lapsi keksii maailman uudelleen – taide varhaiskasvatuksessa" esipuheessa, että havainnollistaminen, kokeileminen, tutkiminen, oivaltaminen, ymmärtäminen, kasvaminen ja oppiminen – maailman keksiminen – ovat lasten taidekasvatuksen keskeisiä asioita (Surakka 1994, 6). Oppiminen liittyy usein myös sosiaaliseen

vuorovaikutustilanteeseen; yhdessä tietoa työstettäessä syntyy uusia oivalluksia. Monika Riihelä (1994) näkee, että tärkeintä ei ole oikean tiedon jakaminen, vaan asioiden kyseenalaistaminen, pohtiminen ja erilaisten näkemysten korostaminen (Riihelä 1994, 9). Varhaisiän musiikkikasvatuksessa pedagogi on opetustilanteen mahdollistaja, omaan oivaltamiseen ja keksimiseen kannustaja.

Kari Ahonen (2004) kirjoittaa teoksessaan "Johdatus musiikin oppimiseen", että keksivässä oppimisessa oppijaa kannustetaan tunnistamaan ja löytämään opittavan aineksen sisältö (Ahonen 2004, 169). Opittavan aiheen omakohtainen työstäminen auttaa oppijaa oivaltamaan käsitteiden välisiä merkityksiä ja sijoittamaan uusi aines aikaisempiin tietorakenteisiin. Tällaista oppimista on esimerkiksi Émile Jaques-Dalcrozen, Carl Orffin ja Zoltán Kodaly'n pedagogiikassa (Mts. 169). Suomalaisessa varhaisiän musiikkikasvatuksessa seurataan kaikkien edellä mainittujen pedagogien kehittämiä toiminnallisia menetelmiä; Jacques-Dalcroze korostaa liikkumisen merkitystä, Orff soittamista ja Kodaly laulua. Menetelmät muistuttavat läheisesti John Deweyn "learning by doing" -ajattelua, jonka mukaan ymmärtämisen edellytyksenä on lapsen aktiivinen ja kokemuksellinen toiminta. (Mts. 170.)

2.2.1 Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteet

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa on esitetty tavoitteet varhaisiän musiikinopetukselle seuraavasti:

"Varhaisiän musiikinopetuksen tavoitteena on, että lapsi saa musiikillisia elämyksiä, valmiuksia ja taitoja, jotka muodostavat pohjan hyvälle musiikkisuhteelle ja myöhemmälle musiikkiharrastukselle. Lapsi kehittyy kuuntelemaan ja kokemaan musiikkia sekä ilmaisemaan itseään musiikin keinoin. Musiikin elementit – rytmi, muoto, harmonia, melodia, dynamiikka ja sointiväri – muodostavat opetuksen keskeisen sisällön. Elämysten avulla, leikin keinoin harjaannutetaan lapsen musiikillista muistia ja musiikin kuuntelunvalmiuksia sekä tuetaan hänen kognitiivista, emotionaalista, motorista ja sosiaalista kehitystä." (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 9)

Opetussuunnitelman tavoitteissa korostetaan myönteisen asenteen herättämistä musiikkia kohtaan sekä musiikin tiedollisten ja taidollisten valmiuksien luomista

ja kehittämistä leikin keinoin. Musiikilla on oma rakenteensa ja järjestelmänsä, joka voidaan paloitella perusaineksiin. Näihin elementteihin varhaisiän musiikkikasvatuksessa lapsi tutustutetaan elämyksien ja leikin kautta. Opetussuunnitelman tavoitteissa mainitaan myös yksilön kokonaispersoonallisuuden kasvun ohjaaminen ja sosiaalisen kasvun edistäminen.

Käytännössä jokaiselle lapsiryhmälle asetetaan omat tavoitteet ryhmän iän ja valmiustason mukaan. Kulloiseenkin tuntisuunnitelmaan asetetaan musiikilliset, sosiaalis-emotionaaliset, psykomotoriset, kognitiiviset, esteettiset sekä omat pedagogiset tavoitteet (Pantsu 2009). Musiikilliset tavoitteet ovat päätavoitteita ja käsittelevät yleensä edellä mainittuja musiikin peruselementtejä. Muut tavoitteet tukevat musiikillisen tavoitteen saavuttamista sekä rakentavat toiminnasta ja kokemuksista kokonaisvaltaisia. Sosiaalis-emotionaaliset tavoitteet liittyvät sosiaaliseen kehitykseen ja tunne-elämään; toiminnassa opetellaan esimerkiksi ryhmässä toimimista ja toisten huomioon ottamista sekä rohkaistutaan itseilmaisuuksiin.

Psykomotoriset tavoitteet ovat psyykkisen prosessin seurauksena syntyvän lihastoiminnan tavoitteita, esimerkiksi sorminäppäryys, tasapaino, reaktionopeus, aistien ja raajojen yhteistyö. (Mt.) Tunneilla kehitetään psykomotorista aluetta muun muassa musiikkiliikunnassa (rytmitaju, reaktio- ja koordinaatiokyky) ja soittamisessa (koordinaatiokyky, hienomotoriikka). Kognitiiviset tavoitteet eli tiedolliset tavoitteet liittyvät muistiin (musiikilliset peruselementtien opettelu), luovan kyvyn kehittämiseen (mielikuvituksen käyttäminen) tai symboleihin ja niiden ymmärtämiseen (esim. rytmi- ja nuottikirjoitus). (Mt.) Esteettiset tavoitteet liittyvät elämyksellisyyteen, havainnointiin, mielikuvituksen käyttöön ja itseilmaisuuksiin. Ne voivat liittyä musiikkiin sekä muihin taideaineisiin. Omat pedagogiset tavoitteet liittyvät opettajan työhön, työn arviointiin ja opetuksen kehittämiseen.

2.2.2 Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa käytettävät musiikilliset työtavat ovat laulaminen, soittaminen, liikkuminen, kuuntelu ja muu luova ilmaisu. Työtavat ovat

lomittuneina toisiinsa, ja muodostavat toiminnassa yhdessä kokonaisuuden. Laulaminen on jokaisen ihmisen käytössä oleva ilmaisukanava, jokainen lapsi voi oppia laulamaan (Wood 1982, 61). Varhaisiän musiikkikasvatuksessa kokeillaan erilaisia ääni- ja äänenmuodostusleikkejä, hengitys- ja rentousharjoituksia ja hienomotoriikkaharjoituksia, harjoitellaan laulamista sekä ryhmässä että yksin, rohkaistaan lapsia yksinlaulamiseen. Tärkeää on löytää rytminen tarkkuus ja vähitellen keskitytään myös sävelpuhtauteen kuuntelemalla melodiaa ja sen suuntaa. Laulaminen on yhteydessä kielen kehittymiseen, ja loruilun, sanoilla ja tavuilla leikkimisen kautta laajennetaan sanavarastoa. 4-5-vuotiaista alkaen kokeillaan myös ilmaista itseä laulamalla; pikkuhiljaa kokeillaan erilaisia tunneilmaisuja ja -sävyjä (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1994, 75). Improvisointi on tärkeä väline myös laulettaessa, lasten improvisointitaitoa voidaan tukea heti alusta alkaen mahdollisimman monipuolisesti ja antaa tilaa lasten omalle luovuudelle.

Oma ääni ja oma keho ovat ensimmäiset soittimet. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa soittamisen harjoittelu aloitetaan usein kehosoittimilla; esimerkiksi motoriset taidot ja rytmi löytyvät hyvin oman kehon kautta. Tunneilla harjoitellaan soittimiin liittyvää tietoutta ja soitinten nimeämistä, soittamista ja yhteissoittoa. Käytettävissä oleva soittimisto voidaan jakaa seuraavasti; puiset soittimet (esimerkiksi rytmikapulat, guiro, putkipenaali), metalliset soittimet (esimerkiksi triangeli, kulkuset), kalvosoittimet (esimerkiksi kehärummut, djembet), melodia-soittimet (esimerkiksi laattasoittimet, nokkahuilu, kantele) sekä muut soittimet (esimerkiksi hiekkaputki, cabasa). (Mts, 121-145.) Tunneilla voidaan tehdä itse myös yksinkertaisia soittimia (esimerkiksi rytmimunia tai laattasoitinten malleja).

Musiikkiliikunta on tärkeää lapsen kehityksen kannalta, liikkuminen on lapselle yksi tapa kokea musiikkia ja nauttia siitä (Wood 1982, 34). Musiikkiliikunnan tavoitteena on kehittää rytmitajua, reaktio- ja koordinaatiokykyä, keskittymis- ja kuuntelukykyä, kontakti- ja kommunikointikykyä sekä lisätä liikunnallisia valmiuksia ja motorisia taitoja (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1994, 156). Musiikkiliikunta ja tanssi kehittävät sekä luovaa ilmaisua että kommunikointikykyä (Mts. 157). Neljäs työtapa, kuuntelu, on aktiivista toimintaa, se

on kaiken toiminnan lähtökohta ja oppimisen perusedellytys. Kuuntelun voi jakaa karkeasti kolmeen; luovaan, keskittyneeseen ja sisäiseen kuunteluun. (Mts, 93.) Luovassa kuuntelussa voidaan ilmaista musiikin herättämiä tunteita ja mielikuvia esimerkiksi liikkuen, dramatisoiden, tanssien tai maalaten. Keskittyneessä kuuntelussa tarkkaillaan musiikin eri elementtejä (esimerkiksi dynamiikkaa, rytmiä, tempoa) tai esimerkiksi musiikinäytteen instrumentteja. Sisäinen kuuntelu syntyy mieli- tai muistikuvan perusteella ilman ulkoista kuuloärsykettä. Tällä tarkoitetaan sitä, kun on mahdollista esimerkiksi laulaa tai kuunnella säveliä mielessä, lukea ja kuunnella nuotteja ilman ulkoista ääntä.

2.3 Taideintegraatio varhaisiän musiikkikasvatuksessa

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa käytettävät musiikilliset työtavat ovat siis laulaminen, liikkuminen, soittaminen ja kuuntelu. Viidentenä työtapana mainitaan muu luova ilmaisu, jolla tarkoitetaan esimerkiksi satujen ja lorujen käyttämistä, taulun tai kuvan tarkastelua, omaa kuvallista tekemistä sekä tanssia. (Mts. 87.) Kyseessä on taideintegraatiollinen työtapa, jossa taiteen eri osa-alueita voidaan yhdistää musiikkikasvatukseen. Taideintegraatio tarkoittaa tässä yhteydessä kuvataiteen, tanssin, sanataiteen, teatterin ja draaman yhdistämistä ja lomittumista varhaisiän musiikkikasvatuksen kontekstissa. Taideintegraation voisi nähdä olevan kuitenkin enemmän kuin yksittäinen työtapa; varhaisiän musiikkikasvatuksessa se mahdollistaa useita erilaisia työtapoja sekä päällekkäisiä prosesseja, jotka voivat ylittää taiteiden välisiä rajoja.

Marjatta Hassi (1994) kirjoittaa artikkelissaan "Taide- ja esteettinen kasvatus sekä taideopetus" seuraavasti:

*"Pienten lasten toiminnan tulisi liikkua laajalla alueella, eri taiteen-
alat ja ilmaisun alueet rinnakkain, sisäkkäin, edestakaisin, ympäri ja
taas takaisin, eri välineillä ja materiaaleilla kokeillen, yksin ja ryhmä-
nä."* (Hassi 1994, 30.)

Marjatta Hassi perustelee tätä moniaistisuudella; eri aistien ja eri taidelajien kautta saadut havainnot ja elämykset muodostavat opetettavasta asiasta kokonaiskuvan. Hassin mukaan kokonaisvaltaisen, monitaiteisen taidekasvatuksen avulla alle kouluikäiset lapset voivat tutustua taiteen eri ilmaisumuotoihin, omaan itseensä ja persoonallisuuteen, ja myöhemmin valita tältä pohjalta itselleen omaa kiinnostustaan ja lahjakkuuttaan vastaavan taiteenalan perusopinnot. (Mts, 32.) Hassin ajatuksen mukaan taideintegraatio voisi siis tarjota kokemuksia eri taiteenlajeista, ja lapsi voisi myöhemmin syventyä valitsemiinsä taiteen alan harrastuksiin omaten jo joitakin kokemuksia kyseisistä taiteen lajeista.

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa taideintegraation on mahdollista tapahtua ilman taiteiden välisiä rajoja. Sama harjoitus voi olla esimerkiksi moneen taiteenlajiin kuuluva; harjoitus voi esimerkiksi olla tanssillinen ja draamallinen musiikkiharjoitus. Taiteenlajit voivat olla sisäkkäin ja niissä voidaan myös liikkua edestakaisin; yhtä teemaa voidaan käsitellä usean tunnin aikana esimerkiksi musiikki-kuvataide-musiikki-draama -prosessina. Seuraavaksi tarkastelen lyhyesti taideaineiden ja varhaisiän musiikkikasvatuksen suhdetta. Jokaisessa taidelajissa on kyse sekä taiteen vastaanottamisesta että oman tuottamisen ja itseilmaisun harjoittelemisesta.

Kuvataide

Musiikki voi olla virittäjänä kuvan tekemiselle aivan samalla tavalla kuin kuva voi olla inspiraationa musiikin tekemiselle. Taiteen eri lajit auttavat lasta käyttämään mielikuvitustaan ja voivat antaa uusia elämyksiä ja ajatuksia omaan luovaan toimintaan. Kuvataiteellisessa toiminnassa on huomioitava, että käytettävät materiaalit ja välineet ovat laadukkaita ja soveltuvat kulloiseenkin tehtävään. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa voidaan tehdä kaikkea kuvallista, joka nähdään soveltuvan hyvin kasvatukselliseen kokonaisuuteen; esimerkiksi maalaaminen, piirtäminen ja yksinkertainen grafiikka sekä muovailu ja rakentelu sopivat varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoiksi. Taidekuvat ja muut esteettiset tai visuaalisesti mielenkiintoiset kuvat voivat olla virittämässä lasten omaa kuvallista ilmaisua tai mielikuvitusta. Kuvien avulla voidaan tutustua kuvataiteeseen, tiettyyn teemaan tai tekotapaan sekä syventää omia ilmaisutaitoja; kertoa ajatuksia

ja tunnelmia, joita kuva herätti, tai jatkaa samaa teemaa musiikin tai jonkin muun taidelajin kautta.

Kuvia on mahdollista lähestyä aiheen lisäksi myös visuaalisten elementtien kautta. Kuvasta voidaan tutkia esimerkiksi sommittelua: Millaisista viivoista, muodoista ja väreistä kokonaisuus rakentuu? Onko kuvassa jännitettä, rytmiä, liikettä tai tilavaikutelmaa? Kuvaan liittyviä kysymyksiä voidaan tarkastella suoraan musiikin kautta, tällöin kuvaa tulkitaan esimerkiksi äänipartituurina tai soivana kuvana. Kysymyksiä ei välttämättä edes tarvitse selittää sanallisesti, vaan musiikki ja kuvataide voivat olla suorassa vuorovaikutuksessa keskenään. Sama vuorovaikutus voi tapahtua myös toisin päin; musiikkimaalauksessa musiikin tehtävänä on herättää kuulijassaan mielikuvia ja virittää hänet ilmaisemaan musiikkia ja sen elementtejä kuvallisesti. Musiikkimaalauksessa luovan kuuntelun ja kuvallisen ilmaisun prosessi on tärkeämpi kuin pelkkä lopputulos. Kuvallinen ilmaisu voi olla maalaamisen lisäksi myös esimerkiksi piirtämistä, askartelua tai muovailua. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1994, 105) Kuvataiteen kautta voidaan laajentaa varhaisiän musiikkikasvatuksen sisältöjä ja työtapoja; harjoitella esimerkiksi havainnointia ja tutkimista, silmän ja käden yhteistyötä, muodon antamista ja itseilmaisua kuvallisin tekniikoin.

Tanssi

Tanssilla ja musiikilla on paljon yhtymäkohtia. Eeva Anttilan mukaan liikkeessä on aina mukana rytmi, syke ja iskuja (Anttila 1994, 21). Musiikkiliikunta kuuluu varhaisiän musiikkikasvatuksen tuntien sisältöön lähes aina. Musiikkiliikunnalla ja tanssilla on paljon yhtymäkohtia, ja on vaikea tehdä tarkkaa rajaa niiden välille itse toiminnassa. Tanssi on taiteenlaji, jossa olennaista on oman kehon tuntemus, sisäinen kokemus liikkeestä ja tanssista, liikkeen tuottaminen ja sen analysointi (Mts. 21). Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa on seuraavat tavoitteet varhaisiän tanssiopinnoille:

”Varhaisiän tanssiopinnojen tavoitteena on lapsen luovuuden, kehontuntemuksen ja itsetunnon kehittäminen. Leikinomaisilla harjoituksilla edistetään lapsen sosiaalisia taitoja ja oppimisvalmiuksia. Opetuksen tehtävänä on herättää tanssin iloa, tukea itseilmaisun kehittymistä sekä kannustaa pitkäjänteisen harrastustoiminnan piiriin.” (Tai-

teen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 21)

Edellä mainitut tavoitteet voidaan ajatella liittyvän myös varhaisiän musiikkikasvatuksessa tapahtuvaan tanssiin tai musiikkiliikuntaan. Eeva Anttila näkee, että tanssin opiskelu alkaa omasta itsestä sekä välittömästä fyysisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. Aluksi tutustutaan omaan kehoon ja sen liikemahdollisuuksiin kokeilemalla mielikuvitusta ja luovuutta käyttäen. (Anttila 1994, 20.) Varhaisiän musiikkikasvatuksessa musiikkia, liikuntaa ja tanssia voidaan yhdistää monella eri tavalla. Kehon kautta, liikkumalla voidaan havainnoida musiikin elementtejä välittömämmin verrattuna esimerkiksi sanalliseen ilmaisuun. Tarkoitin tällä sitä, että liikkujat alkaa usein luonnostaan myötäillä musiikkia ja sen elementtejä kehollaan. Musiikkia voidaan soittaa myös liikkeiden mukaisesti, tällöin liike on ensin ja musiikki ilmentää sitä. Varhaisiän musiikkikasvatukseen voidaan liittää myös lasten kehitystä tukevaa motoristen taitojen ja kehon hallinnan harjoittelua.

Sanataide

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa yhtenä tärkeänä osa-alueena on lapsen kielellisen kehityksen tukeminen sekä kielen ja mielikuvituksen rikastuttaminen. Puhuminen ja laulaminen ovat erittäin lähellä toisiaan, esimerkiksi lauluja voidaan harjoitella loruilun ja sanarytmien avulla. Varhaisiän musiikkikasvatukseen sisältyy samoja sisältöjä, joita mainitaan varhaisiän sanataiteen opinnoista taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Siinä tavoitteena on, että oppilas leikkii ja kuvittelee, kuuntelee ja kertoo sekä rohkaistuu vuorovaikutukseen. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 15.) Varhaisiän musiikkikasvatuksessa sanataide voi olla esimerkiksi omalla äänellä ja kielellä leikkimistä, interaktiivisia tarinatuokioita (soitinsatuja, omalla keholla tai soittimilla tuotettuja äänitehosteita tarinoihin), erilaisten satujen ja runojen kuuntelemista ja elävöittämistä, omien satuolentojen tai -maailmojen luomista, draama- tai ilmaisuleikkejä tai sanallisen itseilmaisun harjoittelua omien lorujen tai sadutuksen kautta.

Sadutus on varhaiskasvatukseen erityisen hyvin soveltuva menetelmä, jossa lapsilla on mahdollisuus muokata ajatuksiaan tarinaksi (Karlsson 2003, 10). Lasta tai lapsiryhmää kehoitetaan kertomaan oma satu, jota aikuinen kuuntelee ja jonka hän kirjaa sanatarkasti ylös. Menetelmässä työntekijä, vanhempi tai ystävä sanoo lapselle tai lapsiryhmälle: *"Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat."* (Mts. 44.) Vaikka sadutuksen myötä lapsen verbaalinen itseilmaisuus voi kehittyä, sen tarkoituksena ei ole kuitenkaan olla opetusmenetelmä. Sadutus on vastavuoroiseen toimintakulttuurin menetelmä, jonka avulla voidaan kuunnella lapsia ja heidän ajatuksiaan. (Mts. 10.) Varhaisiän musiikkikasvatukseen sadutus sopii hyvin, se voi esimerkiksi parantaa vuorovaikutusta lasten ja pedagogin välillä. Lapset saavat tunteen siitä, että heitä todella kuunnellaan ja he ovat arvokkaita. Itse tuotettuja satuja voidaan kuvittaa, niistä voidaan tehdä soitinsatuja tai niihin voidaan tuottaa improvisoitua äänimaisemaa.

Draama ja teatteri

Draama on itsessään monitaiteinen taidelaji; se perustuu tanssin, eleen, mimii-kan, kirjoitetun ja kirjoittamattoman tekstin, puheen, musiikin, kuvan ja värin vuorovaikutukseen (Helenius, Jääliñoja & Sormunen 2000, 20). Draamakasvatus on käsitteenä laaja ja sen tunnit voivat olla sisällöltään vaihtelevia. Tunnit voivat sisältää esimerkiksi improvisaatiota, näytelmän tekemistä, prosessidraamaa, työpajateatteria tai draaman ja teatterin historian opiskelua (Heikkinen 2004, 31). Varhaisiän draamakasvatuksessa opetuksen lähtökohtana on aina leikki ja luova ilmaisu (Helenius, Jääliñoja & Sormunen 2000, 17). Taiteen opetussuunnitelmassa teatteritaiteen varhaisiän opintojen tavoitteissa on mainittu aistihavaintojen tekeminen, mielikuvituksen kehittyminen ja erilaisten sosiaalisten taitojen harjoittelu. Oppilas tutustuu teatteri-ilmaisun alkeisiin, ja hänen ilmaisunsa kehittymistä pyritään tukemaan satujen ja tarinoiden sekä rooli- ja teatterileikkien avulla. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 23.) Musiikkikasvatuksessa erilaiset rooli- ja teatterileikit voivat tuoda vaihtelua sisältöön. Draamakasvatus ja teatteri voivatkin olla musiikkikasvatuksessa elävöittäjinä, opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi

käsi-, sormi-, marionetti- tai keppinukkeja. Musiikkia ja draamaa voidaan yhdistää esimerkiksi ilmaisullisissa harjoituksissa, rooleihin eläytymisessä sekä valmistelemalla ja tekemällä esityksiä.

3 TAIDEMUSKARI – TAIDEINTEGRAATIOTA KÄYTÄNNÖSSÄ

Taidemuskari oli leikki-ikäisten musiikkileikkikouluryhmä, jossa taiteen eri osa-alueita integroitiin musiikkikasvatukseen. Taidemuskari toimi Viitaniemessä Jyväskylän musiikkiopiston tiloissa, Jyväskylän ammattikorkeakoulun Muskaristudion alaisuudessa lukuvuoden 2008-2009 aikana. Lukuvuodessa oli yhteensä 30 opetustuntia, 15 tuntia syyslukukaudella ja 15 tuntia kevätlukukaudella. Vastasin itse opetuksen suunnittelusta sekä tuntien pitämisestä.

3.1 Taidemuskarin lähtökohdat

Valitsin tutkimuksen kohderyhmäksi 4-5-vuotiaat lapset, sillä he ovat nähdäkseni hyvä ikäryhmä taideintegraatiokokeiluun. Ensinnäkin heillä on sosiaalisemotionaaliset, motoriset ja kognitiiviset taidot usein jo pitkälle kehittyneitä, lisäksi leikki ja mielikuvituksen käyttäminen on heille luontainen tapa toimia. 4-5-vuotias lapsi pystyy toimimaan ryhmässä, hän opettelee ottamaan toisia huomioon ja nauttii ryhmässä olosta. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1994, 49.) 3-vuotiaalla lapsella yhteisleikki on vielä luonteeltaan lyhytjännitteistä (Mts. 47) ja itsenäisyyttä, musiikkileikkikoulussa olemista ilman vanhemman läsnäoloa, vasta harjoitellaan. Toisaalta 6-vuotiaiden kanssa aloitetaan useimmiten jo instrumenttiopetus ja teorian alkeisopetus.

Lapset hakeutuivat Taidemuskariin Muskaristudion ilmoitusten ja mainosten kautta. Syyslukukaudella mukana oli kuusi lasta; neljä tyttöä ja kaksi poikaa. Kevätlukukaudella mukana oli seitsemän lasta; kuusi tyttöä ja yksi poika. Suurin osa, viisi lasta, oli mukana koko lukuvuoden ajan. Keväällä lapsia tuli muutama lisää, he olivat sillä hetkellä kolmivuotiaita (täyttämässä kuitenkin kohta 4 vuotta) ja osa lapsista täytti samana vuonna kuusi vuotta. Taidemuskarissa oli alku-

peräisestä ajatuksesta poiketen ikäjakautumaa hieman enemmän; ikähaarukka oli 3,5-5,5 vuotta, keskimääräinen ikä oli noin 4 vuotta. Suurempi ikäjakauma tarjosi hyvän lähtökohdan eri-ikäisten lasten taitotason ja erilaisten harjoitusten onnistumisen tarkasteluun.

3.2 Lukuvuoden teemat

Varhaisiän musiikkikasvatus on tavoitteellista musiikinopetusta, ja jokaiselle lukukaudelle tehdään oma kausisuunnitelmansa (Pantsu 2009). Näin on mahdollista hahmottaa jo suunnitteluvaiheessa koko lukuvuoden kokonaisuus. Taidemuskarin lukuvuosi jakautui kahdeksaan erilaiseen teemaan, joista jokaisessa oli kolme tai neljä opetustuntia. Valitsin erilaisista oppimateriaaleista sopivia lauluja ja loruja.² Lisäksi sävelsin ja sanoitin muutaman yksinkertaisen laulun, jos en löytänyt sopivaa laulua suoraan materiaaleista. Tavoitteena oli suunnitella teemallisia kokonaisuuksia, joissa toteutuisivat musiikilliset tavoitteet, kokonaisvaltainen taidekasvatus ja elämyksellisyys. Esimerkiksi Inari Grönholm (1998) näkee, että opetuksen järjestäminen teemallisiksi kokonaisuuksiksi helpottaa oppijaa hahmottamaan kokonaisuuksia ja ymmärtämään opeteltavan asian useasta eri näkökulmasta. Grönholmin mukaan teemallinen opettaminen vaatii kuitenkin sen, että opettajalla on asiantuntemusta eri taiteen alueilta, jottei opetus olisi vain pinnallista puuhastelua. (Grönholm 1998, 4.)

Musiikkitoiminnan suunnittelu alkaa tavoitteiden asettelulla, tämän jälkeen valitaan tavoitteiden mukaiset sisällöt, menetelmät ja työtavat. Jokaiselle tunnille tehdään oma tuntisuunnitelmansa, jossa on huomioitava tunnin rakenne ja harjoitusten luonne. Taidemuskarin tunneilla aloitimme aina alkulaululla ja lopeitimme loppulauluun. Lisäksi toistuvana elementtinä oli lähes jokaisella tunnilla loppurentoutus tai vastaava rauhoittava harjoitus. Vaikka suunnittelu on oleellinen osa opetuksen toimintakokonaisuutta ja tavoitteiden saavuttamisen kannalta välttämätöntä, erityisesti pienten lasten kohdalla opetusprosessin aikana on kuitenkin pystyttävä muuntelemaan työskentelyä tilanteen vaatimalla tavalla (Hon-

² Ks. Liite 1, johon olen kerännyt taidemuskarissa käytetyt kirjat ja äänitteet luetteloksi.

gisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1994, 172). Opetustilanteet ovat joustavia, mutta suunnittelu on tavoitteellisuuden kannalta välttämätöntä.

Taidemuskarin lukuvuoden teemat olivat Musiikkikorvat, Ropinaa ja ruskan väri-loistoa, Salaperäinen musta, Joulun odotusta, Talven timanttipuu, Eläinten karnevaali, Taikoja ja teatteria sekä Meren sintit ja simpukat. Seuraavaksi tarkastelen jokaista teemaa yksitellen, esittelen tavoitteita ja toimintaa. Liitteistä (Liitteet 2-9) löytyy jokaiselta teemalta yksi tuntisuunnitelma, josta voi tarkastella yksittäisen tunnin sisältöä ja rakennetta.

3.2.1 Musiikkikorvat

Lukuvuoden ensimmäinen teema oli nimeltään Musiikkikorvat. Teemassa tavoitteena oli tutustuminen ja musiikin aktiivinen kuuntelu. Tarkoituksena oli myös aloittaa lasten omien musiikkikorvien etsiminen, ja näin samalla vahvistaa heidän käsitystään omasta musikaalisuudesta. Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen ja Mäkinen (1994) näkevät, että käsitys omasta musikaalisuudesta liittyy kiinteästi omaan minäkuvaan. Oman musiikkiminän löytäminen merkitsee heidän mukaansa sitä, että hyväksyy musikaalisuutensa juuri sellaisena kuin se ilmenee. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1994, 15.) Musikaalisuus on käsitteenä haastava ja sitä ei voida määritellä täysin eksaktisti. Kuten toisessa luvussa kirjoitin, varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteena on hyvän musiikkisuhteen pohjan luominen ja musiikin rakkauden herättäminen. Varhaisiässä tapahtuvassa musiikkikasvatuksessa korostetaan sitä, että jokainen voi olla omalla tavallaan musikaalinen ja nauttia musiikista (Mts. 16).

Taidemuskarin ensimmäinen teema rakentui Hannele Huovin ”Prinsessan korvat” -sadun ympärille.³ Sadussa prinsessa saa vanhojen korviensa tilalle korvamestarilta musiikkikorvat, jotka soveltuivat erityisen hyvin musiikin kuunteluun. Luimme sadun lasten kanssa yhdessä, ja keskusteltuaamme tulimme yhdessä siihen tulokseen, että jokaisella muskarilaisella on musiikkikorvat. Tähän liittyen teimme tunneilla erilaisia musiikkikorvaharjoituksia, joihin liittyi olennaisesti

³ Ks. Liite 2

kuuntelu.⁴ Linnankivi, Tenkku ja Urho (1988) ovat kirjoittaneet "Musiikin didaktiikka" teoksessaan kuuntelukasvatuksesta, että kuuntelun tulisi olla koko opetuksen suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtana (Linnankivi, Tenkku & Urho 1988, 216). Kuunnella oppilaan mielikuvitus ja herkkyys ovat tärkeitä, sillä mielikuvitus luo sisällön kuunneltavaan (Mts. 217). Lukuvuoden ensimmäisessä teemassa tutustuttiin sekä tilaan, soittimiin, ihmisiin että varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoihin, laulamiseen, soittamiseen, kuunteluun, loruiluun, liikkumiseen ja maalaamiseen.

Teimme kolmannella taidemuskarin tunnilla oman kuvan, joka liittyi musiikkinäyttämön hahmottamiseen. Tutustuimme Helene Schjerfbeckin "Oma kuva (53-vuotiaana)" -maalaukseen. Tutkimme yhdessä teosta ja juttelimme siitä. Tämän jälkeen katselimme ensin omaa kuvaa peilistä ja havainnoimme millaisia itse

⁴ Ks. Liite 2. Esimerkkinä on syksyn toisen tunnin tuntisuunnitelma, jossa harjoiteltiin erilaisia musiikkikorvajoituksia.

olemme. Koska olimme puhuneet aikaisemmillä tunneilla musiikkikorvista, tunnustelimme ja tarkastelimme erityisesti omia musiikkikorviamme. Hahmottelimme paperille omat kuvat ja maalasimme ne peiteväreillä.

3.2.2 Ropinaa ja ruskan väriloistoa

Lukuvuoden toisen teeman musiikillisena tavoitteena oli hidas-nopea-käsitepariin sekä rytmin käsitteeseen tutustuminen eri työtapojen kautta. Rytmää voidaan pitää musiikin perustavana elementtinä. Ahonen (2004) kirjoittaa, että musiikki tapahtuu ajassa, ja rytmi on musiikin aikaa organisoiva elementti, jonka varassa äänitapahtumat rakentuvat ja saavat hahmonsaa (Ahonen 2004, 90). Aloitimme perussykkeen harjoittamisen jo syksyn ensimmäisillä tunneilla. Jatkoimme tässä teemassa rytmin käsitteen syventämistä harjoitellen rytmin aika-arvoja, sanarytmia ja erilaisia kehorytmejä. Toisena musiikillisena tavoitteena oli tempon hahmottaminen, hidas-nopea-käsitepariin tutustuminen.⁵ Ropinaa ja ruskan väriloistoa -teemaan liittyi myös kuvalliseen ilmaisuun liittyviä tavoitteita, harjoittelimme vesiväreillä maalaamista eri tavoin ja tutustuimme syksyn värimaailmaan.

⁵ Ks. Liite 3. Esimerkkinä on tuntisuunnitelma syksyn tunnilta, jossa harjoiteltiin hidas-nopea-käsiteparia.

Katsoimme yhdessä, miten oranssi syntyy keltaisesta ja punaisesta. Tutkimme sen jälkeen syksyn lehtiä ja kuuntelimme Jean Sibeliuksen pianosävellyksen "Koivu", jota olimme kuunnelleet edellisellä tunnilla loppurentoutuksessa. Jatkoimme syksyistä teemaa tekemällä oman lehtimaalauksen käyttämällä punaista ja keltaista vesiväriä Sibeliuksen "Koivun" soidessa taustalla.⁶ Seuraavalla tunnilla lauloimme ja soitimme sävelpaloilla syksyn lehdistä kertovaa laulua. Säkeistöjen väliin jokainen sai vuorollaan soittaa oman soolon maalauksestaan ja sen lehdistä c-pentatonisella asteikolla.

Syksyn tunnilla tanssittiin keltaisten, punaisten ja oranssien huivien kanssa vapaasti improvisoiden. Tarkoituksena oli kuunnella musiikkia ja mukailia omilla liikkeillä ja huivilla sitä, miten tuuli vie lehtiä välillä hitaasti ja välillä nopeasti. Musiikkina oli Jean Sibeliuksen osa "Myrsky" teoksesta Myrsky op. 109/2.⁷

Tarkastelimme rytmien käsitettä Jean Sibeliuksen "Vesipisarat" -kappaleen kautta (äänitteellä viulu ja sello). Kappaleessa on tarttuva ja toistuva rytmikuvio. Tutustuimme rytmikuvioon ja kappaleeseen usean tunnin ajan. Taputimme ja sanoitimme rytmiä sekä opettelimme kirjoittamaan rytmien rytmipisaroilla (1/4- ja 1/8- nuotit). Kuuntelimme kappaletta myös loppurentoutuksessa. Jatkoimme musiikin kuuntelua vesipisarateosten maalaamisen taustalla. Lapsilla on käytössään kaksi sinistä vesiväriä (preussin- ja ultramariininsininen).

⁶ Ks. Liite 3

⁷ Ks. Liite 3

Lähes jokaiseen teokseen tuli jonkinlainen vesipisaroiden rytmi ja sinisensävyvaihteluita löytyy jokaisesta maalauksesta.

Jatkoimme maalauksista seuraavalla tunnilla, ja jokainen lapsi sai kertoa omasta työstään ja ajatuksistaan. Tämän jälkeen laitoimme maalaukset kiinni lattiaan, siten että ne muodostivat ison, yhteisen partituurin. Lapsilla oli alto- ja bassosävelpaloja c-pentatonisesta asteikosta sekä malletit. Orkesterinjohtajana toimi marionettinukke, joka asteli maalausten päällä. Kun nukke oli tummansinisen kohdalla, lasten tuli soittaa voimakkaasti, vaaleansinisen kohdalla hiljaisesti ja valkoinen tarkoitti hiljaisuutta. Aloitimme musiikista ja sen elementtien tarkastelusta, jatkoimme musiikin tarkastelua kuvallisella ilmaisulla. Tämä johti opetuksessa uuteen musiikilliseen tavoitteeseen, dynamiikan hahmottamiseen, joka oli seuraavan teeman tavoitteena.

3.2.3 Salaperäinen musta

Salaperäinen musta -teema liittyi Hannele Huovin samannimiseen satuun.⁸ Teeman aikana tavoitteena oli tutustua dynamiikkaan ja hiljainen-voimakas-käsitepariin. Dynamiikka on yksi äänen ominaisuuksista ja musiikin peruskäsitteistä. Joidenkin tutkimusten mukaan lapset omaksuisivat sen musiikkikäsitteistä

⁸ Satu löytyy Hannele Huovin ja Kristiina Louhen kirjasta "Taivaanpojan verkko, värisatuja." (Ks.Liite 1.)

ensimmäisenä (Linnankivi, Tenkku & Urho 1988, 43). Musiikissa äänen voimakkuus ja sen vaihtelut vaikuttavat musiikin ilmeeseen ja luovat tunnelmia. Loppu-
 syksyyn sijoittuvassa teemassa kokeilimme musiikillisten harjoitusten lisäksi
 erilaisia draamaleikkejä, jossa tuotettiin itse äänimaisemia. Äänimaiseman tuot-
 tamisen kautta voidaan kokeilla äänen dynaamisia vaihteluita. Teimme esimer-
 kiksi kummitussorminuden itse paperinenäliinasta, johon piirrettiin silmät.
 Teimme sorminukeilla leikkien kummitusäänimaisemaa, joka alkoi hiljaisuudesta
 voimistuen ja taas hiljeni hiljaisuuteen. Lisäksi kokeilimme kahdella tunnilla
 ryhmäsadutusta, sadutuksen kokeileminen ryhmässä ennakoi tulevia kevään
 haastattelusadutuksia.

Salaperäinen mustaan liittyvässä kuvallisessa ilmaisussa tutustuimme hiilellä
 piirtämiseen.⁹ Harjoittelimme hyvää otetta hiilestä ja eri tummuusasteiden te-
 kemistä eli valööriä. Teimme piirustukset salaperäisestä mustasta taustalla soi-
 den Hannu Sahan Ruskie-muunnelmat. Jatkoimme seuraavalla tunnilla tarkaste-
 lemalla piirustuksia. Mietimme, miltä piirustuksen salaperäinen musta voisi kuu-
 lostaa. Loruilimme aiemmilta tunneilta tuttua "Yö, yö, kuutamoyö" -lorua ja soi-
 timme perussykettä käsirummuilla. Lorun säkeistön väliin jokainen sai vuorol-
 laan soittaa djembellä oman rumpusoolon piirustuksestaan: miltä piirustuksen
 salaperäinen musta kuulostaisi, olisiko se esimerkiksi hiljainen vai voimakas,
 hiljenevä vai voimistuva. Esimerkiksi yllä olevien kuvien piirustuksista vasem-
 manpuoleiseen sopi tekijän mielestä hiljainen soolo ja oikeanpuoleinen piirustus
 sai tekijänsä soittamaan voimakkaammin soolonsa.

⁹ Ks. Liite 4

3.2.4 Joulun odotusta

Joulua edeltävässä teemassa musiikillisena tavoitteena on sointiväreihin tutustuminen. Jokaisella instrumentilla on omanlainen sointivärinsä, joka muodostuu äänen perussävelen lisäksi samanaikaisesti soivasta yläsävelsarjasta (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1994, 269). Ääntä voidaan kuvailla erilaisilla adjektiiveilla, esimerkiksi kirkkaaksi, tummaksi, sameaksi (Mts. 30). Keskeistä sointiväriharjoituksissa on oppilaan aktiivisen kuuntelutaidon kehittäminen ja harjaannuttaminen (Linnankivi, Tenkku & Urho 1988, 50), joten myös tässä teemassa harjoiteltiin aktiivista kuuntelemista yhdistämällä sitä muihin työtapoihin.

Harjoittelimme taidemuskarissa sointivärien kuuntelemista huovuttamisen kautta. Ennen kulkusten huovuttamista helisytin yksi kerrallaan erikokoisia ja -kuuloisia kulkusia pussin sisällä siten, ettei kulkusta näkynyt. Kuuntelimme yhdessä, millainen kulkusen ääni oli, ja miten äänen sävy erosi edellisestä kulkusesta, esimerkiksi oliko ääni heleä, tummempi vai kirkkaampi. Lapset huomasivat hyvin kulkusten äänissä eroja. Jokainen sai oman kulkusen, ja sen jälkeen hän sai valita kuuntelun perusteella siihen sopivan huovutusvillan värin. Tämän jälkeen huovutimme kulkusen ympärille huovutusvillaa ja teimme niistä kaulaan ripustettavat omat soittimet. Lähtökohta ja lopputulos olivat musiikillisia. Lapset jakoivat keskittyä kulkusten soinnin kuunteluun, sillä se oli heistä jännittävää.

Vaikka kulkusten äänet eroavat vain vähän toisistaan (verrattaessa esimerkiksi eri soitinten välisiin sointivärieroihin), lapset huomasivat äänten sävyt hyvin. Värien valinnassa vaikutti sekä oma henkilökohtainen mieltymys että kulkusen sointiväri, esimerkiksi "tummempiaäniseen" kulkuseen lapsi saattoi valita tummanvihreän. Jatkoimme toiminnalla, ja opettelimme kädentaitoja huovuttamisessa. Lapset eivät olleet aiemmin huovuttaneet, ja uusi kokemus oli heistä jännittävä; esimerkiksi märän huovutusvillan tuoksu ja tuntu herättivät kummastusta.

Tutustuimme sointiväriin taidemuskarissa myös grafiikan menetelmän, monotypian kautta.¹⁰ Monotypia on painantamenetelmä, jossa painoväriä levitetään esimerkiksi lasi-, muovi- tai kaakelilevyille. Kuvio saadaan aikaan maalaamalla se levyille joko suoraan tai poistamalla väriä tasaisesta väripinnasta. (Hakkola, Laitinen & Ovaska-Airasmaa 1991, 129.) Taidemuskarissa käytimme kaakelilevyjä ja lastenkaulinta (telana) sekä erivärisiä valmisvärejä ja paperiarkkeja. Valitsin soittimet, jotka oli helppo viedä kuvataidetilaan ja joissa on toisistaan selkeästi eroavat sointivärit. Harjoituksessa instrumenttina olivat kulkuset, kantele ja bassosävelpalat. Instrumentit olivat lapsille jo tuttuja aiemmilta tunneilta. Tällä tunnilla oli tarkoituksena syventää kuulohavaintoa soittimista. Kuuntelimme yhtä soitinta kerrallaan. Yritimme syventää kuulohavaintoa silmät kiinni. Jokaisella lapsella oli oma kaakelilaatta, johon hän maalasi itse omasta mielestään soitinta kuvaavilla väreillä kuvion. Tämän jälkeen laatan päälle painetaan soittimeen sopivan värinen paperi, jonka yli vedetään telalla. Alla olevissa kuvissa on lasten teoksia, joissa on kuvattu kulkusten, kanteleen ja bassosävelpalojen sointiväriä.

¹⁰ Ks. Liite 5

3.2.5 Talven timanttipuu

Teema rakentui Hannele Huovin ”Timanttipuu” -runon ympärille.¹¹ Musiikillisenä tavoitteena oli korkea-matala-käsitepariin tutustuminen, melodian suunnan ja äänenkorkeuden hahmottaminen. Talviseen teemaan liittyi myös lumiukkoaiheisia lauluja, loruja ja harjoituksia.¹² Lumiukko ja kevätaurinko -harjoituksessa yhdistyivät draamallinen ilmaisu, tanssi ja kehonhallinta sekä musiikki. Harjoituksessa lapset ovat pareittain, joista toinen on lumiukko ja toinen lapsi. Lapsi muovailee lumiukon haluamaansa asentoon. Opettaja säestää muovailuhetkeä soittamalla korkealta esimerkiksi pianolla. Kun lumiukko on valmis, sen tulee pysyä paikallaan samassa asennossa. Tämän jälkeen lapsesta tulee aurinko, ja hän alkaa säteillään (huivilla) lämmittämään lumiukkoa, joka vähitellen (samalla kannattel-
len kehoaan) sulaa vesilätäköksi. Opettaja mukailee säästyksellään sulamista soittamalla yhä matalammalta. Harjoitus on yksinkertainen, mutta toimiva, ja auttaa hahmottamaan liikkeen ja tekemisen kautta korkea-matala -käsiteparia.¹³ Teemassa keskeisenä instrumenttina oli glissandopilli, jota käytettiin sekä musiikkiliikuntaharjoituksissa että soittamisessa. Esimerkiksi timanttipuu-harjoituksessa kuunneltiin glissandopilliä: oliko ääni korkea vai matala, menossa ylös vai alas. Lapset liikkuvat sen mukaisesti, eli äänen ollessa korkea oltiin ylhäällä ja kädet kurottivat ylös oksina. Äänen ollessa matalalla sormet ja varpaat olivat puun juuria.

¹¹ Runo löytyy Hannele Huovin ja Virpi Talvitien kirjasta ”Matka joulun taloon.” (Ks.Liite 1.)

¹² Ks. Liite 6

¹³ Ks. Liite 6. Harjoitus löytyy Elina Kivelä-Taskisen Rytmikylvyn Pikku-kuplat -kirjasta.

Elävöitimme "Timanttipuun" -runoa tekemällä siitä soivan eli improvisoimme siihen soittimilla erilaisia efektejä sekä maalaamalla siitä kuvan. Kuuntelimme "Pakkastähdet" -kappaletta, ja keskustelimme, millaisia mielikuvia se herättää ja millainen timanttipuun voisi olla. Kuuntelimme kappaletta, maalasimme vesiväreillä timanttipuuteokset ja lopuksi ripottelimme niiden päälle sokeria.

3.2.6 Eläinten karnevaali

"Eläinten karnevaali" -teemassa tutustuttiin Camille Saint-Saënsin samannimiseen orkesteriteokseen ja sen eri eläimiin. Elina Karjalaisen runot ja eläinkuvakortit olivat aluksi tutustumisen apuna. Harjoittelimme teoksen eri osien tunnistamista sekä musiikin peruselementtien hahmottamista kuuntelun kautta. Marja Linnankivi, Liisa Tenkku ja Ellen Urho (1988) kirjoittavat "Musiikin didaktiikka" -kirjassa, että kuunteleminen tapahtuu kognitiivisen, psykomotorisen ja affektiivisen kehittymisen alueilla (Linnankivi, Tenkku & Urho 1988, 219). Kognitiivisella alueella kuuntelu antaa mahdollisuuden esimerkiksi musiikin peruskäsitteiden

(rytmi, tempo, melodia, harmonia, tekstuuri, sointiväri, dynamiikka ja muoto) havainnointiin, tunnistamiseen ja luokitteluun. Kuuntelussa voidaan keskittyä myös musiikin eri lajeihin ja muotoihin, säveltäjiin ja heidän teoksiinsa. (Mts. 223.) Affektiivisella alueella painottuu kuunneltavan musiikin esteettisyys, elämykset ja siitä saatava mielihyvä. Kuunneltavaan musiikkiin voidaan eläytyä vapaasti liikkein tai visualisoiden sitä. (Mts. 223.) Psykomotorisella alueella kuuntelu liittyy kuuntelijan omakohtaiseen kokemiseen ja havainnointiin, havaintojen jäsentämiseen ja koordinointiin sekä esimerkiksi liikunnalliseen ja luovaan ilmaisuun (Mts. 219).

Kuuntelutilanteessa edellä mainitut tavoitealueet eivät kuitenkaan ole irrallisia, vaan muodostavat kuuntelukokonaisuuden. Tutustuimme "Eläinten karnevaalin" -orkesteriteokseen eläimiin yksitellen. Esimerkiksi leijonan osaan tutustuimme ensin Elina Karjalaisen runon ja kuvakortin kautta. Kuuntelimme "Johdanto ja kuninkaallisen leijonan marssi" -osan ja laskimme yhdessä, montako kertaa leijona karjuu. Karjuntaa kuvaa teoksessa crescendo-diminuendo -juoksutus pianolla. Tämän jälkeen eläydyimme leijonan rooliin, kuuntelimme osaa uudelleen ja lähdimme liikkumaan tilassa leijonina. Kun kuulimme karjunnan, pysähdyimme ja nostimme etutassut ilmaan. Harjoituksessa yhdistyi niin kognitiivinen, affektiivinen kuin psykomotorinen alue.

Tutustuttuamme "Eläinten karnevaali" -teokseen usean tunnin ajan, jokainen sai valita itselleen mieluisan eläimen. Muovailimme eläimet muovailumassasta ja maalasimme ne seuraavalla kerralla. Kuuntelimme muovailun ja maalaamisen aikana orkesteriteosta ja tunnistimme samalla, kenen eläin oli parhaillaan soi-

massa.¹⁴ Keskityimme kuuntelemaan ja muistelemaan kuvallisen ilmaisun kautta. Lapset tunnustivat hyvin oman eläimensä sekä muut eläimet osista. Kuvallisen ilmaisun, muovailun ja maalaamisen, kautta musiikki ja sen eläinhahmot eräällä tapaa konkretisoituivat ja tulivat lähemmäksi lapsia.

Piirsimme "Eläinten karnevaali" -teoksen finaalista, loppuryminästä piirustukset. Finaalissa on muistumia aiemmin esittelyistä teemoista. Kuuntelimme osaa, yritimme tunnistaa ja muistella, mitä eläimiä karnevaalissa oli mukana ja piirtää karnevaalin kulkue. Jatkoimme seuraavalla tunnilla ensin katsomalla piirustuksia ja miettimme, millaisia ääniä karnevaalista mahtoi kuulua. Sen jälkeen lauloimme ja soitimme laulua eläinten kulkueesta, ja jokainen sai vuorollaan soittaa soolon omasta piirustuksesta sävelpaloilla ja kehosoitimilla. Piirustukset toimivat nuotteina.¹⁵

¹⁴ Ks. Liite 7

¹⁵ Ks. Liite 7

3.2.7 Taikoja ja teatteria

Pääsiäiseen liittyvässä teemassa musiikillisena tavoitteena oli tutti-soolo-käsitepariin tutustuminen. Harjoittelimme tavoitteen mukaisesti toimimaan ja esittämään sekä yksin että yhdessä. Draamakasvatus ja sen harjoitukset toimivat hyvin tällaisten tavoitteiden kanssa ja niiden kautta voidaan harjoitella hyvin ryhmässä toimimista, oman vuoron odottamista ja toisen kuuntelemista. Teeman tunteilla eläydyimme itse noidan rooliin ja lisäksi valmistimme oman noitakeppinuken.

Teeman viimeisellä tunnilla teimme noitanukketeatteriesityksiä.¹⁶ Lapset esittivät pareittain noitateatteria toisilleen. Esiintyjät saivat miettiä hetken ennen esitystä, millaisen esityksen aikovat esittää. Lauloimme ja soitimme yhdessä "Näytämö" -laulun jokaisen esityksen alkuun. Alkuperäisenä tarkoituksena oli, että lapset voisivat halutessaan laulaa näytelmissä noitalauluja, joita olimme opetelleet tunneilla. Lapset kuitenkin lauloivat rohkeasti aivan uusia, itse keksimiä lauluja, joissa tosin oli joitakin tuttuja elementtejä. Laulut saattoivat olla pitkiäkin, ja ne kertoivat erilaisia tarinoita noidista; esimerkiksi yksi noita oli rokkitähti. Nukketeatterin katsojista, taidemuskarin muista lapsista, tämä oli hyvin hauskaa ja

¹⁶ Ks. Liite 8

he nauroivat paljon. Myös ujommat lapset innostuivat keksimään uusia tapoja ilmaista itseään nukketeatterin kautta. Nuken avulla oli ehkä helpompi ilmaista omia ajatuksia ja tunteita.

3.2.8 Meren sintit ja simpukat

Viimeisen teeman musiikillisena tavoitteena oli lukuvuoden aikana opeteltujen käsitteiden kertaus. Tutustuimme teeman aikana mereen ja sen elämään. Tutkimme teeman ensimmäisen tunnin aluksi simpukoita; miltä ne tuntuvat ja näyttävät, millä sanoilla niitä voisi kuvata, onko joku nähnyt aiemmin simpukoita tai jos simpukat laittaa korvalle, kuuluuko niistä jotakin. Omakohtainen tutkiminen oli leikinomaista ja johdatti teemaan.

Jatkoimme tuntia leikkimällä simpukan avautumista ensin käsissä ja sen jälkeen koko keholla.¹⁷ Lapset halusivat keksiä omia simpukkaliikkeitä, jotka avautuivat ja sulkeutuivat. Liikkeeseen kuului simpukka-laulu, jossa oli yksinkertainen melodia ja helpot sanat. Melodia mukaili simpukan avautumista ja sulkeutumista ollen nouseva ja laskeva. Jatkoimme tuntia kuuntelemalla "Veden pinnan alla" - kappaletta. Piirsimme simpukoita vahaliiduilla aitojen simpukoiden ollessa mallina. Tämän jälkeen maalasimme teokset vielä sinisillä vesiväreillä. Simpukoiden tutkiminen tapahtui monella eri tapaa ja eri aistien kautta yhden tunnin aikana.

¹⁷ Elina Kivelä-Taskisen "Rytmiälyvyn Pikku-kuplat" -kirjan (s. 21) simpukkaliikeharjoitus

Merelliseen teemaan liittyen leikimme kalasorminukeilla "Hauki ui" - laululeikkiä.¹⁸ Käsi- ja sorminukkeja voi käyttää varhaisiän musiikkikasvatuksessa monella eri tapaa. Sorminuket tässä tapauksessa elävöittivät laulua ja teimme siitä yhteisen draamaleikin.

Lukuvuoden viimeisessä teemassa tutustuimme meren aaltoihin. Kuuntelimme "Suuret ja pienet aallot" -kappaleen loppurentoutuksena. Seuraavalla kerralla opettelimme laulun loruilemalla ja laulamalla sekä harjoittelimme lauluun liittyvät liikkeet huivilla. Valmistimme itse aaltohuivit, maalasimme hallaharsopalat sinisillä ja valkoisilla valmisväreillä kappaleen soidessa taustalla. Kevätmatineaesityksessä esitimme "Suuret ja pienet aallot" -musiikkiliikuntaesityksen itse tehtyjen aaltohuivien kanssa.

Kuten liitteenä olevista tuntisuunnitelmista voi huomata, Taidemuskarin tunnit sisälsivät runsaasti perinteisiä varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja: laula-

¹⁸ Ks. Liite 9

mista, soittamista, liikkumista ja kuuntelua. Perinteiset työtavat olivat tuntien perustana. Taideintegraatiota oli sisällytetty jokaiselle tunnille ja pyritty siihen, että se jollakin tapaa tukisi musiikkikasvatusta.

Lapset olivat alusta saakka mukana hyvin ja innokkaina. Lukuvuoden alkupuolella yksin laulamiseen rohkaistuminen vei aikaa, mutta vuoden aikana he rohkaisuivat ilmaisemaan itseään yhä enemmän. Kuten jo aiemmin mainitsin, ryhmän lapset olivat iältään eri-ikäisiä. Tästä huolimatta ryhmä oli kuitenkin tasainen ja aktiivinen, ja taideintegraatiokokeilun tekeminen onnistui heidän kanssaan hyvin.

4 TUTKIMUSTULOKSET – TAIDEINTEGRAATIO KÄYTÄNNÖSSÄ

Taidemuskarista kerätyn aineiston valossa varhaisiän musiikkikasvatuksessa tapahtuva taideintegraatio vaikuttaisi olevan musiikin, taiteen ja leikin välistä vuorovaikutusta. Aineiston kautta hahmottui myös taiteiden välinen hierarkia ja taiteiden välinen vuorovaikutus, johon taideintegraatioajattelu perustuu. Tarkastelen tässä luvussa käytännön kautta esiin nousseita ajatuksia ja kysymyksiä taideintegraatiosta.

4.1 Taidetta, leikkiä ja elämyksiä

Taiteen ja leikin välillä on nähty useita yhtymäkohtia. Yksi taidetta ja leikkiä yhdistävä tekijä on mielikuvitus. Kirsti Hakkolan, Sirkka Laitisen ja Mirja Ovaska-Airasmaan kirjoittamassa "Lasten taidekasvatus" -kirjassa (1999) todetaan, että mielikuvitus ei ole synnynnäinen ominaisuus, vaan sitä voidaan kasvattaa ja kehittää. Mielikuvituksen kautta asioita voidaan yhdistellä uudella tavalla, uusista näkökulmista. Pienellä lapsella mielikuvitus ilmenee erityisesti leikissä, jossa lapsi pohtii itseään, suhdetta ympäristöön ja kokemuksiaan. Samoja kysymyksiä lapsi käsittelee ilmentäessään itseään eri taidemuotojen kautta. Hakkolan, Laitisen ja Ovaska-Airasmaan mukaan leikki ja taide liittyvätkin toisiinsa lähes saumattomasti. (Hakkola, Laitinen, Ovaska-Airasmaa 1991, 12-13.)

Leikkimisen ja oppimisen välistä suhdetta ei voi sivuuttaa varhaispedagogiikassa (Kalliala ja Tahkokallio 2001, 57). Valkovenäläisen psykologin, 1900-luvun alun teoreetikon Lev Vygotskyn mukaan leikki on kehityksen lähde ja mielikuvitustilanteen luoja, ja 3-6-vuotiailla lapsilla se on "johtavaa toimintaa" (Mts. 58). Leikkien merkitys myös sosiaalisten taitojen kehittämisessä on tärkeä sen ollessa kouluikäisen lapsen keskeinen vuorovaikutusmuoto ja -konteksti (Mts. 58). Marjatta Kalliala ja Leena Tahkokallio kirjoittavat artikkelissaan "Yhteinen leikki" (2001) leikin ja oppimisen suhteesta, että leikilliset motiivit hallitsevat ja taidot syntyvät sivutuotteena. Leikki mahdollistaa asioiden harjoittelun ja kokeilemisen ilman suorituspainetta. Kasvattajan tulee tiedostaa leikillisyyden päämäärät ja leikin monet "hyödyt", mutta pienen lapsen ei tule tiedostaa niitä, hänen päämääränään on leikki (Mts. 59).

Musiikkileikkikoulussa jo nimi viittaa leikin tärkeyteen, se on koko opetuksen perusta. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa pedagogi luo tilan leikille ja sen kautta oppimiselle. Liisa Piironen on kirjoittanut artikkelissaan "Leikin voima taidekasvatuksessa" (2004) leikistä oppimisympäristönä (Piironen 2004, 325). Hänen mukaansa leikki tuo oppimiseen myönteisen asenteen, ja leikinomainen opiskelu on kannustavaa ja tarjoaa runsaasti onnistumisen kokemuksia. Leikki toisaalta myös haastaa oivaltamaan ja ajattelemaan itse. Se motivoi ja antaa

mahdollisuuden liikkua turvallisesti alueella, jossa tiedot ja taidot eivät riitä ilman itsetunnon joutumista koetteelle. Piironen uskoo, että tästä syystä leikki voi olla yhdistävä tekijä niin taidekasvatuksessa kuin oppimisessa yleensä (Mts. 316).

4.1.1 Leikki taideintegraatiossa

Varhaisiän musiikkikasvatuksen kontekstissa tapahtuvassa taideintegraatiossa leikkillisuus on toiminnan kantavana elementtinä. Taideintegraation voisi ajatella olevan leikkivää tutkimista, jossa kokeillaan erilaisia tekniikoita ja menetelmiä sekä harjoitellaan itseilmaisua niiden kautta. Leikki ilmenee taideintegraatiossa niin yksittäisissä taidelajeissa kuin taiteiden välisesti yhdessä. Inkeri Ruokosen (2001) mukaan kaikki lapsen musiikillinen oppiminen tapahtuu leikin ja keksimisen kautta. Leikkien yhteydessä kaikki lasten esittämät vastaukset ja ratkaisut ovat hyväksyttäviä ja lähtökohtana ryhmän vuorovaikutukselle. (Ruokonen 2001, 129.) Leikki ilmenee toiminnassa eläytymisen kautta, niin kuuntelussa, musisoinnissa, liikkumisessa tai draamallisissa harjoituksissa.

Eläytyminen musiikkiin, tunnetiloihin tai eri rooleihin on luonteeltaan leikkivää, tällöin fiktio ja todellisuus limittyvät. Draamakasvatusta tutkinut Hannu Heikkinen (2004) näkee, että leikissä luodaan kuvitteellinen tilanne. Se on mielikuvitusprosessi, jossa todelliset tilanteet saavat uusia sisältöjä ja tämän kautta luodaan uusia merkityksiä. Leikki ja taide ovat arkisen elämän vastakohtia ja luodessamme kuvitteellista tai fiktiivistä tilaa kehitämme abstraktia ajatteluamme. (Heikkinen 2004, 55.) Rooliin eläytymisen kautta on ollut helpompaa esimerkiksi hahmottaa kuulemaansa musiikkia, sen tunnelmaa tai elementtejä. Esimerkiksi "Eläinten karnevaali" -orkesteriteokseen liittyvät eläinharjoitukset edustavat rooliin eläytymistä. Harjoituksissa tutustuttiin ensin eläimeen runon ja kuvan kautta, sen jälkeen kuunneltiin eläimeen liittyvä sävellys ja lopuksi eläydyttiin itse kyseisen eläimen rooliin.¹⁹

¹⁹ Viitataan tällä 3.2.6 -luvussa esiteltyyn harjoitukseen.

Noitateeman nukketeatteri oli lapsille leikkiä, jossa he elävöittivät itse tekemänsä nukket ja ilmaisivat itseään sen kautta.²⁰ Yksin laulaminen ja erilaisten tarinoiden kertominen vaikutti olevan helpompaa juuri noitakeppinuken kautta. Harjoitus oli karkeasti strukturoitu, eli siinä oli yhteinen aloitus ja lopetus. Lapset saivat vapaasti improvisoida esityksen, ja esitykset kestivät niin kauan kuin esittäjät itse halusivat. Harjoituksen voisi ajatella olleen vapaata leikkiä, joka tapahtui kuitenkin tiettyjen rajojen sisällä. Leikki oli ohjattu osittain ulkopäin ja sisälsi musiikkikasvatuksellisia tavoitteita (tutti-soolo -käsitemarin hahmottamista). Tavoite saavutettiin strukturoinnin kautta, eli yhteinen aloitus, lopetus ja välille sisältyneet soolot takasivat sen. Esitykset olivat kuitenkin ennen kaikkea kulttuuria lapsilta lapsille, jossa lapset itse esittivät nukketeatteria tekemillään keppinukeilla. Katsojille, Taidemuskarin muille lapsille, nukketeatteriesitykset olivat hauskoja ja he nauroivat paljon. Noitanukketeatterin esitykset loivat yhteisyyttä. Ilo ja huumori, joka ei välttämättä olisi avautunut aikuiselle, tavoitti toiset lapset. Lapset olivat näin itse aktiivisia taiteen tuottajia. Toiminnan kautta harjoiteltiin luovaa itseilmaisua ja saatiin yksilöllisiä ja yhteisiä elämyksiä.

Kuten esimerkiksi äskeisestä käy ilmi, yhteisöllisyys, ilo ja onnistumisen riemu ovat ratkaisevia tekijöitä leikistä puhuttaessa. Esittävän säveltaiteen tutkimuksen professori Kari Kurkela (1994) on kirjoittanut leikin olemuksesta ilon ja onnen käsitteiden kautta. Kurkelan mukaan ilo ja onnellisuus ovat elämän ilmauksia, tapoja olla olemassa ja ilmentää olemassaoloa. Samaten leikki on hänen mukaansa elämänilmaus. (Kurkela 1994, 34.) Kurkela kirjoittaa, että niin pelissä ja leikissä kuin taiteen tuottamisessa ja vastaanottamisessa on vaihteleva määrä disipliiniä ja mielikuvitusta. Näissä toiminta pohjaa tiettyihin periaatteisiin, sääntöihin ja traditioon, mutta kuvittelukyvyyn ja mielikuvituksen kautta voi syntyä jotakin uutta. Niin pelin, leikin kuin taideteoksenkaan kohdalla, yksityiskohtia, kokonaisuutta ja lopputulosta ei voida tietää ennen kuin prosessi on luotu ja eletty alusta loppuun. (Mts. 48.) Tämä on pitänyt paikkansa Taidemuskarin tunneilla eri taiteenlajien ja niiden harjoitusten kohdalla.

²⁰ Viitataan tällä 3.2.7 -kappaleessa esiteltyyn harjoitukseen.

Kuvallisessa ilmaisussa leikki ilmeni omakohtaisen tutkimisen ja kokeilemisen kautta. Leikkivää tutkimista tapahtui esimerkiksi harjoituksessa, jossa tutkittiin syksyn lehtiä, niiden väriä ja tehtiin itse maalaus putoavista syksyn lehdistä. Vesipisaroiden maalaus oli samalla tavoin omakohtaista tutkimista, aluksi katsoimme ja kokeilimme yhdessä, miten märkä väri leviää vedellä kostutella pohjalla ja jatkoimme pisaroiden tekemistä "Vesipisarot" -teoksen soidessa taustalla. Hiilipiirustukset antoivat muodon salaperäiselle mustalle ja muovailun kautta "Eläinten karnevaali" -teoksen eläimet saivat konkreettiset hahmot. Lapsille uudet kuvalliset menetelmät, esimerkiksi sointivärimonotyyppien tekeminen tai timanttipuun sokerointi, toivat uusia elämyksiä ja auttoivat hahmottamaan musiikkia. Kuvataide, musiikki ja mielikuvitus muodostivat kokonaisuuden, jossa oli mahdollista tutkia sekä kuvalliseen ilmaisuun että musiikkiin liittyviä elementtejä.

Leikki ilmenee myös siinä, miten lapset yhdistävät eri toimintoja toisiinsa spontaanisti. Lapset kertoivat esimerkiksi tarinaa piirtäessään, ja kuvasivat maalauksen tapahtumia sanallisesti maalatessaan. Askarrellessamme pääsiäisteemaan liittyviä noitakeppinukkeja lapset alkoivat kertoa tarinaa kyseisestä noidasta ja elävöittivät vasta tekeillä olevaa nukkea. Hyvin yleistä oli myös se, että tutut laulut jatkuivat lasten suissa. Laulujen uudet sanat saattoivat kuvata jotakin muuta, esimerkiksi äskettäin tapahtunutta tai mitä he sillä hetkellä näkevät luokassa. Tällä tapaa ilmenevä taideintegraatio ei ollut suunniteltua tai tavoitteellisesti kirjattuna tuntisuunnitelmaan. Kyseiset esimerkit ovat olleet lähtöisin lapsesta itsestään, hänen halustaan ja tarpeestaan. Ne näyttävät erityisen hyvin sen, kuinka erilaisten tekemisten yhdistäminen ja itseilmaisu leikin kautta ovat lapsen tavallisia toimintatapoja.

4.1.2 Elämyksellisyys taideintegraatiossa

Taidemuskarista saadun aineiston kautta käy ilmi, että taideintegraatio mahdollisesti musiikkikasvatukseen uudenlaisia elämyksiä. Elämyksellisyyden voisi nähdä yhdeksi lähtökohdaksi varhaisiän musiikkikasvatuksen kontekstissa tapahtuvaan taideintegraatioon. Elämykset ovat selvä yhtymäkohta eri taiteiden ja lapsen ko-

kemusmaailman välille. Musiikkikasvatuksen professorin Heikki Ruismäen (1998) mukaan yhteinen orientaatio kokemuksille on elämys. Ne ovat subjektiivisia mielihyvää tai mielihäpäää tuottavia tuntemuksia. Elämysten intensiteetti ja luonne vaihtelee yksilöittäin. Ruismäen määrittelyn mukaisesti elämys on tunne, joka on usein järjestyttävä, uusia ajatuksia, näkemyksiä luova, joka mahdollistaa uuden tunteen tai sen vivahteen. Kasvatuksen ja oppimisen kautta on mahdollista saavuttaa isojakia elämyksiä, kuten flow-kokemuksia. (Ruismäki 1998, 31.)

Koska elämykset ovat subjektiivisia ja sidoksissa yksilön taustaan ja henkilöhistoriaan, esimerkiksi taidemuskarista saatuja elämyksiä ei voida täydellisesti tutkia. Lapsissa esiintyvää lumoutuneisuutta ja hetkeen eläytymistä ei voida kuitenkaan tässä tapauksessa sivuuttaa. Jopa aivan arkiset kokemukset saattoivat saada aikaan lumoutumista, kun ne olivat siirretty uuteen kontekstiin. Tällainen tilanne oli esimerkiksi oman peilikuvan havainnointi "Musiikkikorvat" -teemassa. Lapset jakoivat tutkia ja tarkastella omaa kuvaansa ja ihmetystä herätti myös suurentava peili.²¹ Leikinomainen tutkiminen ja siihen keskittyminen ajan kanssa ovat olennaisia elämyksen syntymisen kannalta. "Meren sintit ja simpukat" -teemassa simpukoiden tutkiminen rauhassa sai aikaan sen, että simpukoiden sisältä kuului lasten mukaan valtameren kohinaa.

Taidemuskarin "Salaperäinen musta" -teemassa tavallisesta valkoisesta paperinäiliinasta tuli lasten mielikuvituksessa kummitus.²² Kuviteltu ja todellisuus muodostivat yhtenäisen tilan, jossa oli mahdollista kokeilla leikin kautta eläytymistä ja samalla harjoitella musiikillista tavoitetta, dynamiikan vaihteluita. Leikkimisen ja eläytymisen kautta syntynyt dynamiikkavaihteluita sisältänyt äänimaisema syntyi yhteisenä tuotoksena. Toimin leikissä alullepanijana, mutta lapset jatkoivat itse leikkimistä tehden yhdessä äänenvaihteluita. Mielikuvituksen ja eläytymisen kautta leikki, taideintegraatio ja musiikillinen tavoite sulautuivat yhdeksi kokonaisuudeksi.

²¹ Viitataan tällä 3.2.1 -lukuun ja sivulla olevaan kuvaan.

²² Viitataan tällä 3.2.3 -luvussa esiteltyyn harjoitukseen.

Toinen vastaava esimerkki liittyy "Ropinaa ja ruskan väriloistoa" -teeman dynamiikkaharjoituksessa maalausten päällä tepastelemaan marionettinukkeeseen.²³ Nukke alkoi elää lasten silmissä. Esiinnyin itse nukken kanssa, liikuin sen takana ja puhuin sen äänenä. Nukke tervehti harjoituksen alussa jokaista, ja lapset alkoivat keskustella nukken kanssa. Marionettinukke kertoi, mitä harjoituksessa lasten tuli tehdä. Tarkkaavaisuutta vaatinut dynamiikkaharjoitus sujui hyvin, ja tämän jälkeen nukke hyvästeli lapset yksitellen. Kävin viemässä nukken pois ja tulin takaisin, jolloin yksi lapsista kysyi, näinkö äskeistä tatiä. Olin itse harjoituksessa läsnä, liikuttamassa nukkea ja puhumassa sen äänenä. Nukken myötä satu ja todellisuus sulautuivat, leikki ja musiikin oppiminen yhdistyivät. Heleniuksen, Liinojan ja Sormusen (2000) mukaan lapsi elää animistisessä maailmassa, jossa jokaisella esineellä on lapsen mielikuvituksessa sielu. Nukke on hänelle siis persoonallinen olento, ja nukken maailmassa kaikki on mahdollista. Vaikka lapsi tietää, että nukke ei ole elävä, hän reagoi siihen kuin elävään olentoon. (Helenius, Liinoja & Sormunen 2000, 38.) Edellä esitellyssä toiminnassa yhdistyivät kuvataide (lasten maalaukset), draama (marionettinukke), musiikki (soittaminen) ja musiikillisen käsitteen oppiminen (dynamiikkavaihtelut) leikin ollessa toiminnan perustana.

Ruismäen mukaan moniaistinen kokemus, jossa esimerkiksi liike, ääni, kuva, tuoksut ja tuntemukset integroituvat, lienee aistinautinnollisten kokemusten huippu. Hän viittaa tällä esimerkiksi multimediaspektaakkelimaisiin populaarimusiikin konsertteihin. (Ruismäki 1998, 33.) Vaikka Taidemuskarin tunnit eivät ole suoraan verrannaisia edellä mainittuihin konsertteihin, eri aistien kautta saadut ja koetut elämykset korostuvat myös tässä taideintegraatiokokeilussa. Esimerkiksi sointiväriin liittyvässä harjoituksessa huovutusvillan tuoksu ja tuntu liittyivät kiinteästi harjoitukseen ja elämyksen kokonaisuuteen. Voidaan ajatella, että taideintegraation kautta tavalliset ja tutut aistikokemukset uudessa ympäristössä tai kontekstissa muuttuvat uudella tapaa merkityksellisiksi. Tällaisia olivat esimerkiksi "Eläinten karnevaalit" -teemassa "Joutsen" -osan kuunteluun liittyvät valkoiset höyhenet. Osan kuuntelussa jokainen lapsi sai oman ison, valkoisen höyhenen, jolla sai sivellä ja kutitella omaa tai kaverin poskea. Saman orkesteriteoksen "Akvaario" -osaan liittyi saippuakuplien puhaltelu ja ihailu. Höyhenet ja

²³ Viitataan tällä 3.2.2 -kappaleessa esiteltyyn harjoitukseen.

saippuakuplat yhdessä musiikin kanssa muodostivat moniaistisen esteettisen elämyksen lapsille.

4.2 Taiteidenvälisyys, taiteiden vuorovaikutus ja hierarkia

Taideintegraatio työtapana perustuu olettamukseen taiteiden välisestä vuorovaikutuksesta. Taidemuskariaineistoon sisältyy taiteiden välisiä raja-aitoja ylittäviä vuorovaikutusprosesseja, joissa on edetty eri taiteiden kautta (esimerkiksi musiikki-kuvataide-draama-musiikki) sekä harjoituksia, joissa yhdistyvät musiikki ja muut taidelajit (esimerkiksi musiikki-draama-tanssi tai musiikki-draama-sanataide). Taiteiden välinen vuorovaikutus on ehtona taideintegraatiolle, muuten taideintegraatio jää mahdollisesti vain erilliseksi, irralliseksi tai väkisin keksityksi osaksi toimintaa.

Viime luvussa lähdin liikkeelle siitä, että taideintegraatiossa leikki ja elämyksellisyys olisivat keskeisiä elementtejä. Luovuus, elämykset ja esteettisyys sitovat eri taidelajeja toisiinsa. Eri taiteiden välistä vuorovaikutusta voidaan lähteä tarkastelemaan elämyksellisyyden ja kokemuksellisuuden lisäksi yhteisten peruselementtien, tässä tapauksessa esimerkiksi muodon, rytmin, tempon, melodian, sointiväriin, harmonian ja dynamiikan kautta. Eri taidelajeista - tanssista, sanataiteesta, kuvataiteesta sekä teatterista ja draamasta - on löydettävissä näitä ilmaissun peruselementtejä tai niitä vastaavia käsitteitä.

Ellen Dissanayake on teoksessaan "Art and Intimacy: How the Arts Began" (2000) havainnut eri taiteita yhdistäviksi elementeiksi rytmin ja moodin²⁴. Nämä käsitteet yhdistävät sekä eri taiteita, niiden alkuperää että taustalla olevaa lapsen ja äidin välistä suhdetta, varhaista vuorovaikutusta. (Dissanayake 2000, 6.) Dissanayaken käsityksen mukaan taiteet ovat kehittyneet ihmisen luontaisista taipumuksista ja tarpeista. Kehitys alkaa varhaisessa vuorovaikutuksessa, jossa äiti ja lapsi kommunikoivat keskenään toistaen rytmisesti erilaisia äänteitä ja

²⁴ Dissanayake käyttää sanaa "mode". Moodi on käsitteenä monitahoinen, musiikissa se tarkoittaa pysyvää musiikin rakennetta, esimerkiksi sävellajia.

vastaten ilmeillään toisen ilmeisiin ja eleisiin. Dissanayaken mukaan varhainen vuorovaikutus perustuu rytmiin ja moodiin, ja näistä käsitteistä ovat kehittyneet taiteet. Rytmii on sidoksissa kuluvaan aikaan ja moodit ovat kokemuksen laatua kuvaavia. Dissanayake vertaa käsitteitä kielen rakenteeseen siten, että rytmit ovat funktioltaan kuin verbejä ja moodit puolestaan adjektiiveja. (Mts. 6-7.)

Dissanayake sitoo varhaiset kulttuurit, niiden seremoniat ja rituaalit sekä varhaisen vuorovaikutuksen yhteen tarkastellessaan taiteiden alkuperää. Rytmii ja moodin yhteisvaikutus näkyy äidin ja lapsen välisessä suhteessa sekä yhteisöjen rituaaleissa tai taiteissa (musiikki, tanssi ja draama). (Mts. 142.) Rytmii ja moodin yhteisvaikutuksen kautta useat aistikanavat aktivoituvat yhtäaikaisesti (näkö, kuulo, tunto) ja tästä on seurauksena moniaistinen, usein yhteisöllisen ulottuvuuden sisältävä elämys. Rytmii ja moodi ovat luovuuden ja taiteiden kokemisen perustana, ne liittyvät sekä omaan taiteelliseen työskentelyyn että taiteen vastaanottamiseen. Dissanayaken näkemyksen mukaan rytmii ja moodi ovat yhdistävät elementit eri taidelajeissa, ja lisäksi ne liittyvät keskeisesti ihmisyyteen ja ihmisenä olemiseen. Rytmii perusolemukseltaan liittyy vahvasti kehollisuuteen ilmentyen esimerkiksi elintoiminnoissa; sydämen lyönneissä ja hengittämisessä. Moodit taas viittaavat ihmisyyden sosiaalis-emotionaaliseen puoleen edustaen välttämättömästi ihmiselämään sidoksissa olevaa puolta, tunteita ja niiden ilmaisemista.

Eri taiteet muodostavat kokonaisuuden ja liittyvät toisiinsa pohjautuen jo varhaisessa vuorovaikutuksessa saatuihin kokemuksiin. Ellen Dissanayake näkee, että taiteet auttavat muokkaamaan ja hallitsemaan ajatuksia ja tunteita, siten niiden kautta voi ilmaista ajatuksia, tunteita ja purkaa huolia. Taiteiden kautta voi tutkia omaa sisimpää ja ilmaista sitä sanoin, liikkein tai kuvien kautta muille. Dissanayaken mukaan taiteet laajentavat käsitystä siitä, mitä on olla ihminen. (Mts. 198.)

Ellen Dissanayake kirjoittaa taiteista yhdessä, hän ei erittele taiteenlajeja toisistaan esitellessään niiden mahdollisuuksia. Länsimaisessa kulttuuritraditiossa taidelajeja on useimmiten pyritty erittelemään ja luokittelemaan. Tämä luokittelu on historian aikana muuttunut useasti sekä

arvostuksen osalta että siinä, mitä on milloinkin tunnustettu taiteeksi. (Nancy 1996, 2.) Nykyisin taiteiden luokittelu tai hierarkinen jaottelu on entistä monimutkaisempaa ja kategorisointi on menettänyt merkitystään. Läpi 1900-luvun taiteidenväliset tapahtumat ja suuntaukset (esimerkiksi happeningit, performanssit) ovat vaikuttaneet vahvasti taiteiden tämänhetkisiin muotoihin (Sederholm 2000, 10). Musiikissa, kuvataiteessa, kirjallisuudessa, tanssissa ja teatterissa teoksen muodot ovat muuttuneet ja eri taiteissa välttämättöminä pidettyjä elementtejä on alettu kyseenalaistaa. Taiteiden väliset rajat ovat madaltuneet ja eri taiteiden lajeja, menetelmiä ja materiaaleja käytetään ja kokeillaan vapaammin.

Taiteidenvälisyys-käsite kuuluu nimenomaan postmoderniin aikaan, vaikkakin käsitykset taiteiden moniulotteisuudesta ja kokonaisvaltaisuudesta ovat olleet esillä jo antiikin aikana (Hiltunen & Mannerkoski 1997, 8; Kertz-Welzel 2005, 103). Taiteidenvälisyys on monimerkityksellinen käsite, jota on vaikea määritellä yksiselitteisesti. Taiteidenvälisessä toiminnassa eri taidelajit muodostavat kokonaisuuden, joskin tästä kokonaisuudesta voi ilmetä taiteiden välistä hierarkiaa. Taiteista jokin on hallitsevampi, ja muut seuraavat hierarkiajärjestyksessä perässä. Kyse ei ole niinkään taiteiden arvottamisesta, vaan esimerkiksi taiteilijan näkemyksestä tai muista tarkoitusperistä johtuvaa.

4.2.1 Taidemuskarin toiminnassa lukuvuoden 2008-2009 aikana ilmennyt taiteiden hierarkia

Taidemuskarin toiminnassa pyrittiin luomaan kokonaisuus, jossa eri taidelajeja on integroitu musiikkikasvatukseen mahdollisimman monipuolisesti ja yhtenäisesti. Lukuvuoden jälkeen tästä kokonaisuudesta voidaan kuitenkin tarkastella taiteidenvälistä hierarkiaa, ainakin karkean laskennan perusteella. Taidemuskarin toiminnan taiteidenvälinen hierarkia välittyy aineiston kautta seuraavanlaisiksi:²⁵

²⁵ Laskenta antaa karkean kuvan taiteiden välisestä hierarkiasta, sillä harjoituksia oli osittain vaikea kategorisoida. Harjoitus, johon sisältyi monta eri taidelajia, laskettiin kuuluvaan kaikkiin kyseisiin taidelajeihin.

Syyslukukaudella 2008 oli 15 opetustuntia, jotka pitivät sisällään yhteensä 99 harjoitusta, niistä

- musiikkiin liittyviä oli 90
- kuvataiteisiin liittyviä 13
- sanataiteeseen liittyviä 15
- tanssiin tai musiikkiliikuntaan liittyviä 15
- teatteriin ja draamaan liittyviä 10.

Kevätlukukaudella 2009 oli niin ikään 15 opetustuntia, joissa oli yhteensä 90 harjoitusta, niistä

- musiikkiin liittyviä oli 85
- kuvataiteeseen liittyviä 13
- sanataiteeseen liittyviä 9
- tanssiin ja musiikkiliikuntaan liittyviä 9
- teatteriin ja draamaan liittyviä 16.

Karkea arvio antaa lopputuloksen, jonka mukaan Taidemuskarin lukuvuoden hierarkiassa musiikki olisi korkeimmalla ja muut taiteenlajit lähes yhtä tasaisesti edustettuina. Tosin on huomioitava, että harjoitusten kesto, luonne ja funktio vaihtelivat tunneilla. Hierarkisuus käy ilmi kenties parhaiten tarkastelemalla eri taidelajeihin liittyviä funktioita. Tämä funktiojaottelu on yhtäläillä suuntaantava, mutta sitä ei silti voi jättää huomioimatta sen käydessä ilmi useammastakin teemasta tai tuntisuunnitelmasta.

Taidemuskarin toiminnassa musiikki ja musiikilliset tavoitteet olivat toiminnan perustana. Kuvataiteen funktio oli useimmiten syventävä, sijoittuen tunnin tai teeman loppupuolelle. Kuvallisessa ilmaisussa pyrittiin käsittelemään opeteltavaa ainesta kuvataiteellisin keinoin tai elävöitettiin teeman aihetta kuvallisen ilmaisun kautta. Sanataiteen tehtävä oli useimmiten johdattelleva, sanataide sijoittui useimmiten teeman tai tunnin alkupuolelle. Sanataide (sadut, runot ja lorut) loivat mielikuvia ja herättelivät mielenkiintoa uutta teemaa tai musiikillista tavoitetta kohtaan. Tanssia ja musiikkiliikuntaa sisältyi lähes jokaiselle tunnille ja sen funktio oli usein lämmittelevä. Tanssilliset ja musiikkiliikunnalliset harjoitukset sijoittuivat tuntien alkupuolelle, ja tarkoituksena oli lämmitellä kehoa sekä

purkaa ylimääräistä energiaa paikallaan oloa ja keskittymistä vaativia tehtäviä varten. Teatterille ja draamalle ei löytynyt tuntisuunnitelmista yhtä tiettyä funktiota. Teatterin ja draaman harjoitukset olivat teemasta riippuen joko syventäviä, johdattelevia tai lämmitteleviä. Toisaalta esimerkiksi noitateeman tutti-soolokäsiteparin opettelemisessa nukketeatteri oli opetuksen keskeisenä tavoitteena.

4.2.2 Taiteiden hierarkiaan vaikuttaneet tekijät

Taiteiden hierarkia on sidoksissa opettajan omaan taustaan ja henkilöhistoriaan. Tästä on esimerkkinä Taidemuskarin toiminnassa esiin tullut taiteiden välinen hierarkia. Suunnitellessani toimintaa musiikki antoi perustan ja musiikkikasvatukselliset tavoitteet olivat suunnittelussa lähtökohtana. Sanataiteen kautta muodostin erilaisia teemallisia kokonaisuuksia, käytin esimerkiksi usein Hannele Huovin satuja ja loruja teemojen pohjana. Kuvataiteeseen pyrin miettimään teemaa ja tavoitetta tukevia harjoituksia, joiden kautta tapahtuisi myös monipuolista tutustumista kuvataiteeseen. Draamakasvatusta ja teatterin keinoja käytin, kun näin niiden sopivan kokonaisuuteen. Tanssi ja musiikkiliikunta jäivät tässä kokeilussa lähinnä lämmitteleväksi osuudeksi. Taidemuskarin taiteiden välinen vuorovaikutus, hierarkia ja toiminta olisi voinut olla opettajasta riippuen aivan toisenlaista.

Kokeiluni ei siis anna yhtä yksiselitteistä vastausta taideintegraatioon varhaisiän musiikkikasvatuksessa, vaan se on sidoksissa pedagogiin ja hänen taustansa. Jo suunnitteluvaiheesta alkaen pedagogi omilla valinnoillaan vaikuttaa taiteiden hierarkian syntymiseen. Hänen taustansa sekä taide- ja oppimiskäsitykset vaikuttavat siihen, miten opetukselliset kokonaisuudet syntyvät. Taiteidenvälisyys on postmodernina ilmiönä sidoksissa useimmiten konstruktiviseen oppimiskäsitykseen ja taidekasvattajan roolina on yhä useammin oppimiskokemusten tuottaminen ja mahdollistaminen. Näiden tuotettujen elämysten kautta oppija itse konstruoi omat tietonsa ja taitonsa aiempiin tietorakenteisiin. (Jokela 1997, 18.) Yhtä lailla pedagogin käsitykset taiteesta, sen luonteesta ja olemuksesta ovat olennaisia taidekasvatuksessa. Pedagogin taidenäkemykset ja käsitykset eri taidelajeista ja taiteidenvälisyydestä vaikuttavat toiminnan taustalla; taiteiden painot-

tumiseen vaikuttaa se, mitkä asiat opettaja kokee mielekkäiksi ja relevanteiksi kokonaisuuden kannalta. Käytännön kautta olen huomannut, että taideintegraatiossa toteuttamistapoja ja mahdollisuuksia on rajattomasti, sillä jokainen taiteenlaji tarjoaa omanlaisensa lähestymistavat ja menetelmät opetettavaan aiheeseen.

Sadutushaastattelun viittä lasta kevään 2009 aikana, kolmea lasta yksitellen ja kahta lasta yhdessä.²⁶ Lapset olivat iältään 3-5 -vuotiaita. Sadutuksen lisäksi kyselin joitakin yksittäisiä kysymyksiä Taidemuskarista haastattelutilanteesta riippuen. Yksittäisten kysymysten kautta kävi ilmi, että kuvallinen toiminta oli ollut lapsista mielekkäintä: kaikki viisi haastateltua lasta nimesi maalaamisen mielekkäimmäksi tekemiseksi. Jatkokysymysten kautta muistui mieleen myös muovailu sekä yksittäisiä lauluja. Myös sadutuksien kautta kävi ilmi, että kuvallinen toiminta oli jäänyt erityisesti lasten mieliin; jokainen sadutettava mainitsi kuvallisen toiminnan jotenkin saduissaan.

Lasten henkilökohtaiset mieltymykset saattoivat osittain vaikuttaa tähän tulokseen. Taidemuskariin oli mahdollisesti hakeutunut erityisesti sellaisia lapsia, jotka olivat jo valmiiksi kiinnostuneita kuvataiteista ja omasta kuvallisesta tuottamisesta. Toisaalta, maalaaminen tekemisenä saattoi olla muusta toiminnasta poikkeavaa; siinä yhdistyi yksilöllinen ja yhteisöllinen ulottuvuus. Maalaamisen kautta saattoi työstään itsekseen omia ajatuksia ja kuitenkin samalla kertoa tarinoita ja ajatuksia valmistuvasta teoksesta toisille. Maalaaminen tapahtui rauhallisessa tilassa, jossa jokainen sai tehdä omaan tahtiinsa teostaan. Taustalla soi aina musiikki, ja lapset jopa kertoivat tarvitsevansa maalaamiseen musiikkia, jos en ollut ennättänyt laittaa musiikkia soimaan taustalle. Lasten näkemyksen mukaan maalaamiseen liittyi aina inspiraatiota antava musiikki. Maalaaminen ja muovailu ovat lapsille hyvin soveltuvia kuvallisia tekniikoita. Maalaaminen saattoi olla myös tästä syystä mielekkäintä, menetelmänä se soveltui hyvin 3-5-vuotiaiden lasten motorisen kehityksen tasolle.

²⁶ Olen käsitellyt pro gradu-tutkielmassani sadutushaastatteluita tarkastellessani lasten näkökulmaa taideintegraatioon.

Kuten jo aiemmin kirjoitin, Taidemuskarissa oli alkuperäisestä ajatuksesta poiketen ikäjakautumaa hieman enemmän.²⁷ Tämä tarjosi lähtökohdan taideintegraation ja eri-ikäisten lasten taitotason tarkasteluun. Ikä- ja taitotaso vaikuttavat taideintegraatioon merkittävästi, sillä valittujen menetelmien ja harjoitusten tulee vastata lasten sen hetkistä kehitystasoa, niin kognitiivisella, psykomotorisella kuin sosiaalis-emotionaalisella alueella. Taidemuskariaineiston kautta kävi ilmi, että eräiden taidelajien tarjoamat lähestymistavat ja menetelmät eivät toimi ikäjakaumaltaan hajanaisessa ryhmässä aivan suunnitellulla tavalla.

Esimerkiksi 3-vuotiailla lapsilla "Eläinten karnevaali" -orkesteriteokseen liittynyt patsasharjoitus ei toiminut juuri lainkaan. Draamalliset harjoitukset, joissa vaadittiin keskittymistä ja paikallaan oloa ovat haastavia tämän ikäisille lapsille. Olen käyttänyt osittain vertailevana aineistona samaan aikaan tekemääni päiväkotiharjoittelua Jyväskylän Myllytuvan päiväkodin 5-6-vuotiaiden lasten parissa. Tein päiväkotiharjoittelussa joitakin samoja tehtäviä kuin Taidemuskarissa ja esimerkiksi juuri patsasharjoitus onnistui heidän kanssaan todella hyvin. Harjoituksen luonne olisi siis vääränlainen Taidemuskarilaisten ikäryhmää ajatellen, muuten draamaa voidaan toki käyttää pienten lasten kanssa, esimerkiksi juuri erilaisiin rooleihin eläytymisessä.

5 LOPUKSI

Opinnäytetyössäni halusin saada selville, mitkä ovat taideintegraation mahdollisuudet varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Käytännön kautta kävi ilmi, että mahdollisuuksia ja toteuttamistapoja on rajattomasti, sillä jokainen taiteenlaji tarjoaa omanlaisensa lähestymistapansa ja menetelmänsä opetettavaan aiheeseen. Kuten 4.2.2 -luvussa totesin, taideintegraation mahdollisuudet ovat pitkälti kiinni pedagogista, hänen taide- ja oppimiskäsityksistään sekä mielikuvituksesta. Lasten ikä- ja taitotaso vaikuttavat siihen, miten eri taiteita integroidaan ja millaisia menetelmiä valitaan. Näiden valittujen menetelmien tulee tukea lapsen kehitystä kokonaisvaltaisesti.

²⁷ ikäjakauma oli keväällä 3,5-5,5 vuotta.

Lukuvuoden aikana saatujen kokemusten kautta voidaan ajatella, että varhaisiän musiikkikasvatuksen kontekstissa taideintegraatio parhaimmillaan:

- auttaa musiikillisten tavoitteiden saavuttamisessa,
- luo esteettisiä elämyksiä musiikin ja muiden taidelajien kautta ja
- monipuolistaa opetusta.

Taideintegraation avulla on mahdollista päästä varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteisiin eli saavuttaa niin musiikillisia, kognitiivisia, psykomotorisia, sosio-emotionaalisia kuin esteettisiä tavoitteita. Eri taidelajeista löytyy omia vahvuuksia eri tavoitteisiin, esimerkiksi tanssin kautta voi luontevasti oppia psykomotorisia taitoja ja draaman kautta sosio-emotionaalisia tavoitteita.

Erityisesti esteettiset tavoitteet liittyvät taideintegraatioon ja tulevat useimmiten saavutetuksi sen kautta. Esteettinen orientaatio on laaja ja monitahoinen, ja se avautuu monin eri tavoin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 29). Esteettiset tavoitteet liittyvät kaikkiin taidelajeihin ja eri aisteihin; esteettisiä elämyksiä voi saada havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen, luomisen ja kuvittelun kautta. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan esteettisyys välittyy lapsille kauneuden, harmonian, melodian, rytmin, tyylin, jännityksen ja ilon, mutta myös niiden vastakohtien kokemisen ja aistimisen kautta. (Mts. 29.) Taideintegraation kautta saadut elämykset ja kokemukset monipuolistavat opetusta, ja voivat tehdä siitä mielekkäämpää.

Taidemuskariaineistossa on taiteiden välisiä raja-aitoja ylittäviä vuorovaikutusprosesseja, joissa on edetty eri taiteiden kautta (esimerkiksi musiikki-kuvataidedraama-musiikki) sekä harjoituksia, joissa yhdistyvät musiikki ja muut taidelajit (esimerkiksi musiikki-draama-tanssi tai musiikki-draama-sanataide). Jos tätä vuorovaikutusta ei ollut, toiminta jäi pinnalliseksi. Toisin sanoen, taideintegraatio ei toimi ilman taiteidenvälisiä vuorovaikutusta. Jos eri taidelajien välille ei ole löydetty yhdistäviä elementtejä tai vuorovaikutuksellista toimintaa, on vaarana että taideintegraatio jää vain erilliseksi, irralliseksi ja väkisin keksityksi osaksi varhaisiän musiikkikasvatuksen toimintaa.

Integroinnin haitoista kirjoitetaan yleensä vähemmän. Professori Heikki Ruismäki mainitsee integroinnin negatiivisista puolista muun muassa opettajalle koitu-

van lisätyön sekä kokemusten ja sisältöjen pinnallistumisen. (Ruismäki 1998, 42.) Taideintegraatio ei nähdäkseen palvele silloin tarkoitustaan, kun se nousee itsessään päämääräksi eli musiikkikasvatus ja musiikilliset tavoitteet tai lasten kokemukset ja lapsen näkökulma unohdetaan. Jos taideintegraatiosta tulee suorittamista, elämyksellisyys ja leikillisuus katoavat toiminnasta. Toisto on lapsille tärkeää ja mielekästä. Jos toiminnassa on päämääränä kokeilla mahdollisimman paljon ja mahdollisimman erilaisia menetelmiä, se syö mielekkyyttä koko toiminnalta.

Sisältöjen pinnallistuminen on mahdollista silloin, kun pedagogi ei ole perehtynyt tarpeeksi laajasti opettavaan ainekseen ja taideintegraation mahdollisuuksiin tai kun opetuksesta vastaa useampi opettaja, jotka eivät tiedä tarkasti toistensa opetuoksioiden sisältöjä. Käytännön kokeilun kautta havaitsin, että taideintegraatiotoiminnan suunnittelu ja toteuttaminen tuottaa lisätyötä huomattavasti enemmän kuin tavallisen varhaisiän musiikkikasvatuksen toiminta yleensä, sillä taideintegraatioon liittyy useimmiten myös menetelmien kokeilemista, materiaalien hankkimista, tilojen järjestelyä ja siivoamista.

Pyrkimyksenä oli siis luoda taideintegraation kautta aihekokonaisuuksia, jossa eri taiteenlajit lomittuvat ja tukevat toisiaan. Professori Heikki Ruismäki kirjoittaa, että integroinnilla on mahdollista tukea ihmisen kokonaisvaltaista kehitystä. Lapset ovat hänen mukaansa kokonaisvaltaisia persoonallisuksia. (Ruismäki 1998, 41.) Lisäksi, mitä pienempiä lapset ovat, sitä kokonaisvaltaisemmin he maailmaa kokevat ja aistivat. Taideintegraation voisi nähdäkin liittyvän amodaaaliseen aistimiseen. Varhaislapsuuden kehitystä tutkinut lapsipsykologi Daniel Stern on kirjoittanut teoksessaan "The Interpersonal World of the Infant" (1985) amodaalisesta, aistienvälisestä havaitsemisesta. Tällä käsitteellä Stern tarkoittaa vauvan myötäsyttyistä tapaa kokea maailmaa eri aistien kautta ja kykyä rinnastaa eri aistien välisiä havaintoja toisiinsa. (Stern 1985, 51.)

Leena Hyvönen on artikkelissaan "Taide- ja taitoaineiden integrointia Oulun opettajankoulutuslaitoksessa" (1998) soveltanut Sternin ajatuksia taideintegraatioon ja kirjoittaa, että luultavasti taiteellinen luova ajattelu tapahtuu samaan tapaan ja lapsi käyttää amodaalisia, varhaisesta kehityksestä tuttuja koodeja. (Hyvönen 1998, 162.)

“Ehkä lapselle parhaiten sopii taidekasvatus, jossa lähdetään liikkeelle kokonaisvaltaisesta kaikkia aistinalueita – siis eri taiteenlajeja – yhdistävästä toiminnasta. Näin voidaan parhaiten kasvattaa lapsen ilmaisurohkeutta.”

(Hyvönen 1998, 162.)

Taideintegraation mahdollisuus varhaisiän musiikinopetuksessa on tarjota eri aistien ja taideaineiden kautta elämyksiä ja kokemuksia. Samaa asiaa voidaan työstää monin eri tavoin ja eri taidelajien (musiikin, sanataiteen, teatterin, kuvataiteen ja tanssin) kautta. Taideintegraation mahdollisuus piilee myös yksilöllisyyden huomioimisessa, sillä taideintegraation kautta opetuksessa tarjotaan erilaisia kanavia ja tapoja oppia uutta asiaa sekä ilmaista itseään tavalla, joka tuntuu luontevalta itselle.

Olen käsitellyt raportissani taideintegraation mahdollisuuksia 4-5-vuotiaiden lasten musiikkikasvatuksessa niin käytännöllisestä näkökulmasta kuin siitä esiin nousseiden kysymysten kautta. Palaan opinnäytetyön johdannon alussa olevaan, 4-vuotiaan pojan kertomaan ”Taidemuskari” -satuun, jossa lumiukot menevät ryhmätaideteokseen ja soittamaan pianoa. Hänen sadutushaastattelua edeltäneellä tunnilla olimme tehneet erilaisia lumiukkoharjoituksia ja eläytyneet lumiukon rooliin. Satu osoittaa sen, miten vahvasti rooliin eläytyminen, siinä leikkiminen ja Taidemuskarissa tehty toiminta yhdistyvät hänen mielikuvituksensa. Juuri leikki, luovuus ja elämykset ovat taideintegraation mahdollisuuksia.

Ellen Dissanayake kirjoittaa taidekasvatuksesta seuraavasti:

“We recognize that the goal is not always to arrive at a destination but to enjoy the journey, and that the journey can become a way of life.” (Dissanayake 2000, 197.)

Tästä myös varhaisiän musiikkikasvatuksen taideintegraatiossa on kyse. Taiteiden kautta saadut elämykset, omakohtainen tutkiminen ja sen kautta oivaltaminen ovat taideintegraatiossa olennaisia. Tärkeää ei ole suorittaminen, vaan itse prosessista nauttiminen. Tekeminen, yhdessä toimiminen ja vuorovaikutus niin lasten kesken, lasten ja aikuisen kuin taidelajien välillä luovat taideintegraatiosta parhaimmillaan matkan, josta voi nauttia ja jolla on mahdollisesti myös kauaskantoisia seurauksia myöhempään elämään.

LÄHTEET

Painamattomat

Pantsu, L. 2009. *Tavoitteellinen varhaisiän musiikinopetus*. Kurssimateriaali Jyväskylän ammattikorkeakoulun varhaisiän musiikkikasvatuksen opiskelijoille.

Painetut

Ahonen, K. 2004. *Johdatus musiikin oppimiseen*. Helsinki: Finn Lectura.

Anttila, E. 1994. *Tanssin aika. Opas koulujen tanssikasvatukseen*. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 139.

Dissanayake, E. 2000. *Art and Intimacy: How the Arts Began*. Seattle: University of Washington Press.

Grönholm, I. 1998. *Taito- ja taideaineiden opetuksen integraatioseminaarin avaus*. Teoksessa Puurula, A. (toim.) 1998. *Taito- ja taideaineiden opetuksen integrointi. Kokemuksia, käytäntöjä, teoriaa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Vantaan täydennyskoulutuslaitos, 1-8.

Hakkola, K.; Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. 1991. *Lasten taidekasvatus*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hassi, M. 1994. *Taide- ja esteettinen kasvatus sekä taideopetus*. Teoksessa Surakka, T. (toim.) 1994. *Lapsi keksii maailman uudelleen – Taide varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 28-32.

Heikkinen, H. 2004. *Vakava leikillisuus. Draamakasvatusta opettajille*. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Helenius, A.; Jääliinoja, P. & Sormunen, H. 2000. *Sesam! Avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Hiltunen, M. & Mannerkoski O. 1997. *Johdanto: Onko taiteilla väliä*. Teoksessa Hiltunen, M. & Mannerkoski, O. 1997. *Synestesia. Onko taiteilla väliä?* Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja C. Katsauksia ja puheenvuoroja 8. Rovaniemi: Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta, 7-14.

Hongisto-Åberg, M.; Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1994. *Musiikki varhaiskasvatuksessa: käsikirja*. 2. painos. Espoo: Fazer Musiikki Oy.

Hyvönen, L. 1998. *Taide- ja taitoaineiden integrointia Oulun opettajankoulutuslaitoksessa*. Teoksessa Puurula, A. (toim.) 1998. *Taito- ja taideaineiden opetuksen integrointi. Kokemuksia, käytäntöjä, teoriaa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Vantaan täydennyskoulutuslaitos, 155-165.

- Jokela, T. 1997. *Synestesian haaste*. Teoksessa Hiltunen, M. & Mannerkoski, O. 1997. *Synestesia. Onko taiteilla väliä?* Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja C. Katsauksia ja puheenvuoroja 8. Rovaniemi: Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta, 15-19.
- Kalliala, M. & Tahkokallio, L. 2001. *Yhteinen leikki*. Teoksessa Karppinen, S.; Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.) 2001. *Taiteen ja leikin lumous, 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus*. Helsinki: Finn Lectura, 33-61.
- Karlsson, L. 2003. *Sadutus, avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kertz-Welzel, A. 2005. *In Search of the Sense and the Senses: Aesthetic Education in Germany and the United States*. Journal of Aesthetic Education, 39. Nr. 3 (2005), 102-114.
- Kurkela, Kari 1994. *Mielen maisemat ja musiikki. Musiikin esittäminen ja luovan asenteen psykodynaamiikka*. 2. korjattu painos. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- Nancy, J-L. 1996. *The Muses*. Translated by Peggy Kamuf. Stanford: Stanford University Press. (Alkuteos Les Muses 1994.)
- Linnankivi, M.; Tenkku, L. & Urho, E. 1988. *Musiikin didaktiikka*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- Piironen, L. 2004. *Leikin voima taidekasvatuksessa*. Teoksessa Piironen, L. (toim.) 2004. *Leikin pikkujättiläinen*. Helsinki: WSOY, 316-327.
- Puurula, A. 1998. *Integrointi taidekasvatuksessa – monitahoisuus tavoitteena*. Teoksessa Puurula, A. (toim.) 1998. *Taito- ja taideaineiden opetuksen integrointi. Kokemuksia, käytäntöjä, teoriaa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Vantaan täydennyskoulutuslaitos, 9-27.
- Puurula A. 2001. *Lapsi ympäristönsä peilinä: alle 3-vuotiaiden lasten integroitu taidekasvatus*. Teoksessa Karppinen, S.; Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.) 2001. *Elämysten alkupoluilla – lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen*. Helsinki: Finn Lectura, 85-95.
- Riihelä, M. 1994. *Lapsi, taide ja opettajuus*. Teoksessa Surakka, T. (toim.) 1994. *Lapsi keksii maailman uudelleen – Taide varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 9-13.
- Ruismäki, H. 1998. *Musiikki osana taidekasvatusta ja elämää – näkökulma musiikkikasvatuksessa*. Teoksessa Puurula, A. (toim.) 1998. *Taito- ja taideaineiden opetuksen integrointi. Kokemuksia, käytäntöjä, teoriaa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Vantaan täydennyskoulutuslaitos, 29-48.
- Ruokonen, I. 2001. *Äänimaisia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä*. Teoksessa Karppinen, S.; Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.) 2001. *Taiteen ja leikin lumous, 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus*. Helsinki: Finn Lectura, 120-143.
- Sederholm, H. 2000. *Tämäkö taidetta?* Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.

Stern D. 1985. *The Interpersonal World of the Infant. A View from Psychoanalysis and Developmental Psychology*. New York: Basic Books.

Surakka T, 1994. *Esipuhe*. Teoksessa Surakka, T. (toim.) 1994. *Lapsi keksii maailman uudelleen – Taide varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 5-6.

Taitteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005. Helsinki: Opetushallitus.

http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/taideyl_ops.pdf (18.5.2009)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Toinen painos. Helsinki: Stakes, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus

Wood, D. 1982. *Move, Sing, Listen, Play. Preparing the Young Child for Music*. Toronto: Thompson Music.

LIITE 1

TAIDEMUSKARIN OPETUKSESSA KÄYTETYT KIRJAT JA ÄÄNITTEET

Alho, Eve ; Hautsalo, Hilikka & Kangasniemi, Irene 2006. *Kuinka soikaan sininen. Taiteen monet kasvot alkuopetuksessa*. Helsinki: WSOY. Lisäksi kirjaan liittyvä äänite *Kuinka soikaan sininen CD 2*.

Alho, Eve; Hautsalo, Hilikka & Perkiö, Soili 1998. *Kuuntelun aika*. 3. painos. Porvoo: WSOY. Lisäksi kirjaan liittyvä äänite *Kuuntelun aika CD*.

Alho, Eve; Hautsalo, Hilikka & Perkiö, Soili 1995. *Vauvojen laulun aika*. 3. painos. Porvoo: WSOY.

Barklem, Jill 1990. *Tiheikön väen vuodenajat*. Helsinki: WSOY.

Halonen, Eeva; Järvenpää, Leena & Perkiö, Soili 2005. *Lumilauluja lapsille*. Helsinki: Lasten Parhaat Kirjat. Lisäksi kirjaan liittyvä äänite *Lumilauluja lapsille CD*.

Hansen, Gaby & Leeson, Christine 2000. *Tuiki joulupuu*. Helsinki: Lasten Parhaat Kirjat.

Huovi, Hannele & Louhi, Kristiina 2005. *Maailman paras napa*. Helsinki: Tammi.

Huovi, Hannele & Louhi, Kristiina 1988. *Taivaanpojan verkko, värisatuja*. Helsinki: Tammi.

Huovi, Hannele & Perkiö, Soili 1996. *Urpon ja Turpon laulukirja*. Helsinki: Tammi.

Huovi, Hannele & Talvitie, Virpi 2001. *Matka joulun taloon*. Helsinki: Lasten Parhaat Kirjat.

Kaikkonen, Markku & Sopenen, Satu 2006. *Lystitunti*. Helsinki: Otava.

Kaikkonen, Markku; Ollaranta, Ritva; Simojoki, Maija & Sopenen, Satu 2000. *Olin laulukirja*. Helsinki: Otava. Lisäksi kirjasarjaan liittyvät äänitteet *Oli oli olio 2 CD* ja *Olin liikunta- ja kuunteluäänite 1 CD*.

Kangasniemi, Heli; Pinola, Sylvia & Viitaila-Pulkkinen, Elina 2000. *Musikantti 1-2 Opettajan kirja*. Helsinki: Otava.

Karlsson, Liisa 2003. *Sadutus - Avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kivelä-Taskinen, Elina 2008. *Rytmiälyvyn Pikku-kuplat*. Espoo: Kultanuotti. Lisäksi kirjaan liittyvä äänite *Rytmiälyvyn Pikku-kuplat CD*.

Koskela, Ismo; Haapaniemi, Juha; Kivelä, Elina; Mali, Mika & Romppanen, Virve 2003. *Musiikin mestarit 3-4 4 CD*. Otava.

Lasten Musiikki- ja Kulttuurikeskus VERSO 2005. *Jouluverso CD*. Lasten Musiikki- ja Kulttuurikeskus VERSO.

Levanto, Marjatta 1983. *Taide on totta*. Helsinki: Otava.

Murtomaa, Katriina & Harju, Eeva 2003. *Kiiltomato näyttölee*. Helsinki: WSOY, Oppimateriaalit.

Mäkiranta, Kari 2000. *Vauhtivarpaat – Liikuntamusiikkia musiikkiliikuntaa 1 CD*. Nuori Suomi.

Perkiö, Soili & Huovi, Hannele 2002. *Salaisen maan laulut CD*. WSOY.

Perkiö, Soili & Huovi, Hannele 2005. *Vauvan vaaka CD*. Tammi.

Royal Philharmonic Orchestra & Licata, Andrea 1994. Camille Saint-Saëns: Karneval der Tiere –teos äänitteellä *Klassik für Kinder CD 3*. Membran Music.

Simsa, Marko & Eisenburg, Doris 2002. *Der Karneval der Tiere. Eine Geschichte zur Musik von Camille Saint-Saëns*. Wien: Betz.

Pyylampi, Leena 2007. *Matkalla Joulun*.

LIITE 2

TUNTISUUNNITELMA 2

Muskaristudion taidemuskari 2008-2009

Päivä: 9.9.2008

Teema: Musiikkikorvien herättelyä

TAVOITTEET:
Musiikilliset: Jatketaan tutustumista tilaan, soittimiin ja musiikin peruskäsitteisiin (mm. taukoon ja sooloon). Harjoitellaan aktiivista kuuntelemista.
Teatteri-ilmaisuuun liittyvät tavoitteet: Opetellaan keskittymistä ja kuuntelemista sekä itseilmaisua draamakasvatuksen perusharjoitusten avulla.
Sosiaalis-emotionaaliset: Opetellaan ryhmässä toimimista ja itseilmaisua sekä kielellisesti että musiikin ja musiikkiliikunnan kautta.
Psykomotoriset: Opetellaan kuuntelemaan ja keskittymään, kehitetään reaktiokykyä eri tavoin.
Kognitiiviset: Kerrataan soitintietoutta (soitinten nimiä, ääniä, kuinka soittimia soitetaan ja miten niitä kohdellaan). Pyritään kehittämään luovaa kykyä eläytymällä sekä keskustelemalla kuullusta.
Esteettiset: Saadaan mahdollisesti esteettisiä elämyksiä sadusta ja musiikista. Pyritään rikastuttamaan lapsen mielikuvitusta sekä verbaalisesti että musiikillisesti.

TOIMINNAN SISÄLTÖ JA MENETELMÄT:	VÄLINEET&MATERIAALIT
1. Alkulaulu Kysellään so-mi-laululla ketä on paikalla: "Onko Henna täällä?" ja toivotetaan kaikki tervetulleiksi.	
2. Lämmittely ja musiikkikorvien herättely Tanssitaan vapaasti ja kuunnellaan, koska musiikissa on taukoja. Tauoilla jähmetytään paikoilleen erilaisiin asentoihin. Ohjaaja voi keksiä omia ehtoja asentoihin: esimerkiksi yksi tai kaksi jalkaa maassa, kaksi kättä ja jalka maassa, kaksi jalkaa ja yksi käsi maassa.	Vauhtivarpaat 1 CD (3. Hyönteisiä etsimässä)
3. Kuule, kuuntele -laulu Lauletaan ja soitetaan yhdessä. Jokainen saa soittaa oman soolon säkeistöjen väliin sävelpaloilla (d-pentatoninen asteikko).	Olin laulukirja s. 40 D- ja A-bassopalat, D, E, F#, A, H -sävelpalat, malletit
4. Soitinsatu: Prinsessan korvat Luetaan satu yhdessä, tehdään satuun ääniefektejä ja äänimaisemia erilaisilla rytmisoittimilla ja omalla keholla.	Maailman paras napa -kirja s. 52-56, soittimia (esim. triangeli, kellopelelli, putkipelelli, sammakkoguiro, käsirumpu, kapulat)
5. Seuraa prinsessaa/prinssiä Seuraa johtajaa -tyylinen leikki jonossa. Prinsessan/prinssin vaihto tapahtuu opettajan soittaessa glissandopillillä ja kruunu siirtyy seuraavalle, josta tulee prinssi tai prinsessa.	Kruunu, glissandopilli Vauhtivarpaat CD (14. Onnen Sunnuntaina)

<p>6. Kuuntelu- ja keskittymisharjoitus Maataan lattialla patjoilla ja kuunnellaan a) huonetta, jossa ollaan b) huoneen ulkopuolelta tulevia ääniä c) omasta kehosta tulevia ääniä. Jutellaan lopuksi, millaisia ääniä kuultiin ja mistä ne mahtoivat tulla.</p>	Patjat
<p>7. Loppurentoutus Kuunnellaan lopuksi silmät kiinni "Luostarin puutarhassa"-kappale. Kuvitellaan, millaisessa paikassa kävellään, mitä siellä voisi tehdä, onko ulkona kylmä/lämmin/kesä/talvi jne. Jutellaan rentoutuksen jälkeen, millaisessa paikassa kukakin oli.</p>	Musiikin mestarit 3-4 4 CD (33. Luostarin puutarhassa), patjat
<p>8. Loppulaulu: Loppuleija Muistellaan loppulaulun yhteydessä, mitä tehtiin tällä kerralla muskarissa.</p>	Lystitunti s. 66

Lähteet, lisätiedot materiaaleista:

Huovi, Hannele & Louhi, Kristiina 2005. *Maailman paras napa*. Helsinki: Tammi.

Kaikkonen, Markku & Sopanen, Satu 2006. *Lystitunti*. Helsinki: Otava.

Kaikkonen, Markku; Ollaranta, Ritva; Simojoki, Maija & Sopanen, Satu 2000. *Olin laulukirja*. Helsinki: Otava.

Mäkiranta, Kari 2000. *Vauhtivarpaat – Liikuntamusiikkia musiikkiliikuntaa 1 CD*. Nuori Suomi.

LIITE 3

TUNTISUUNNITELMA 5

Muskaristudion taidemuskari 2008-2009

Päivä: 30.9.2008

Teema: Ropinaa ja ruskan väriloistoa

TAVOITTEET:
Musiikilliset: Jatketaan tutustumista hidas-nopea-käsitepariin soittamisen, loruilun ja musiikkiliikunnan avulla. Opetellaan rytmejä, erityisesti oman kehon kautta.
Kuvallisen ilmaisuun liittyvät tavoitteet: Opetellaan oranssin tuottamista, havainnoidaan värin syntymistä keltaisesta ja punaisesta. Tutkitaan syksyn lehtiä, tehdään oma syksyn lehti -teos vesiväreillä käyttäen punaista ja keltaista.
Sosiaalis-emotionaaliset: Opetellaan ryhmässä toimimista ja itseilmaisua sekä kielellisesti, musiikin ja musiikkiliikunnan ja kuvallisen ilmaisun kautta. Rohkaistutaan vähitellen laulamaan alkulaulun vastausosuus yksin.
Psykomotoriset: Opetellaan kuuntelemaan ja keskittymään. Harjoitetaan motoriikkaa soittoharjoitusten, musiikkiliikunnan, kehorytmien ja maalaamisen kautta.
Kognitiiviset: Pyritään kehittämään luovaa kykyä eläytymällä sekä keskustelemalla kuullusta. Tutustutaan hidas-nopea-käsitepariin. Opetellaan vesiväreillä maalaamista, oranssin tuottamista.
Esteettiset: Pyritään tuottamaan esteettisiä elämyksiä musiikin ja maalaamisen kautta.

TOIMINNAN SISÄLTÖ JA MENETELMÄT:	VÄLINEET&MATERIAALIT
<p>1. Alkulaulu Kysellään so-mi-laululla ketä on paikalla: "Onko Henna täällä?" ja toivotetaan kaikki tervetulleiksi.</p> <p>2. Viisi lehteä -loru Tutkitaan syksyn lehtiä ja loruillaan syksyn lehtiin liittyvää lorua. Otetaan mukaan kehorytmit. Soitetaan lorua käsirummuilla (perussyke ja efektiäännet). Loruillaan hitaasti ja nopeasti.</p> <p>3. Syksyn lehdet -tanssi Tanssitaan keltaisten ja punaisten huivien kanssa vapaasti. Kuunnellaan, miten tuuli vie lehtiä (hitaasti/nopeasti) ja yrittään tanssien mukailla musiikkia.</p> <p>4. Syksyn kehorytmit Tutustutaan rytmien kirjoitukseen (iso lehti = taa, pienet lehdet = ti-ti). Opetellaan ja taputetaan erilaisia rytmejä apuina syksyyn liittyviä sanoja, joita keksitään yhdessä.</p>	<p>Kuuntelun aika s. 85 Käsirummut Syksyn lehdet</p> <p>Punaiset, keltaiset, oranssit huivit Olin liikunta- ja kuunteluäänite 1 CD (6. Myrsky)</p> <p>Taulu, sinitarra Rytmikortit Syksyn lehdet</p>

<p>5. Kuvallinen ilmaisu Katsotaan yhdessä, miten oranssi väri syntyy. Tutkitaan syksyn lehtiä. Maalataan "syksyn lehti" -teokset vesiväreillä käyttämällä keltaista ja punaista väriä. Musiikkimaalauksen inspiraatiomusiikkina on Jean Sibeliuksen Koivu.</p>	<p>Keltaiset ja punaiset vesivärit, paperiarkit, siveltimet, vesikupit, maalarinteippi, alustat, Syksyn lehdet Kuuntelun aika CD</p>
<p>6. Loppulaulu: Loppuleija Keskustellaan loppulaulun yhteydessä, mitä tehtiin tällä keralla muskarissa.</p>	<p>Lystitunti s. 66</p>

Lähteet, lisätiedot materiaaleista:

Alho, Eve; Hautsalo, Hilikka & Perkiö, Soili 1998. *Kuuntelun aika*. 3. painos. Porvoo: WSOY. Lisäksi kirjaan liittyvä äänite Kuuntelun aika CD.

Kaikkonen, Markku & Sopenen, Satu 2006. *Lystitunti*. Helsinki: Otava.

Kaikkonen, Markku; Ollaranta, Ritva; Simojoki, Maija & Sopenen, Satu 2000. *Olin laulukirja*. Helsinki: Otava. Lisäksi kirjasarjaan liittyvä äänite Olin liikunta- ja kuunteluäänite 1 CD.

LIITE 4

TUNTISUUNNITELMA 10

Muskaristudion taidemuskari 2008-2009

Päivä: 11.11.2008

Teema: Salaperäinen musta

TAVOITTEET:
Musiikilliset: Jatketaan tutustumista hiljainen-voimakas-käsitepariin ja dynamiikan vaihteluihin eri työtapojen (loruilun, laulamisen, soittamisen ja liikunnan) avulla. Tutustutaan ABABA -muotorakenteeseen toiminnan kautta.
Kielelliseen ilmaisuun liittyvät: Jatketaan sadutusta salaperäisestä mustasta. Käytetään omaa mielikuvitusta ja ilmaistaan omia ajatuksia sadutuksen keinoin.
Sosiaalis-emotionaaliset: Opetellaan ryhmässä toimimista ja itseilmaisua sekä kielellisesti että musiikin ja musiikkiliikunnan kautta. Rohkaistutaan vähitellen laulamaan alkulaulun vastausosuus yksin.
Psykomotoriset: Opetellaan kuuntelemaan ja keskittymään. Harjoitetaan motorikkaa soittamisen ja musiikkiliikunnan sekä liikuttamalla kummitussorminukkea.
Kognitiiviset: Pyritään kehittämään luovaa kykyä sadutuksen kautta. Jatketaan tutustumista hiljainen-voimakas-käsitepariin; tuotetaan dynamiikkavaihteluita itse ja opitaan tunnistamaan niitä.
Esteettiset: Pyritään tuottamaan esteettisiä elämyksiä "salaperäinen yö" -teeman kautta, tarkastellaan viime kerralla tehtyjä hiilipiirustuksia.

TOIMINNAN SISÄLTÖ JA MENETELMÄT:	VÄLINEET&MATERIAALIT
<p>1. Alkulaulu Kysellään so-mi-laululla ketä on paikalla: "Onko Henna täällä?", lapset vastaavat samalla melodialla "On Henna täällä". Lopuksi toivotetaan kaikki tervetulleiksi. Istutaan tuoleilla.</p> <p>2. Yö, yö, kuutamoyö -loru Kerrataan lorua, harjoitellaan dynamiikkaa (piano < cresc. < forte > dim. > piano). Katsotaan yhdessä viimeksi tehtyjä piirustuksia. Loruillaan siten, että A-osassa kaikki soittavat rummuilla perussykettä loruun, B-osassa jokainen saa soittaa omalla vuorollaan djembellä rumpusoolon omasta piirustuksesta. Soittaja saa päättää omasta piirustuksesta, millaiselta se kuulostaa eli onko se hiljainen, voimakas vai molempia. (ABABABA -muoto)</p> <p>3. Hiivin, hiivin, hiivin -musiikkiliikunta (stop-laulu) Opettaja säestää ja laulaa laulua, jossa kummitukset alkavat hiipiä/pomppia/pyöriä/tömistää/leijailla ym. Opettaja kertoo samalla tarinaa kummituksista, säestyksessä tulee huomioida dynamiikka- ja tempovaihtelut. (Melodiaa on hieman muunneltu Vauvojen laulun aika-kirjasta olevasta laulusta).</p>	<p>Kuuntelun aika s. 13 Käsirummut, djembe Salaperäinen musta -piirustukset</p> <p>Vauvojen laulun aika s. 78 Piano</p>

<p>4. Sadutus Jatketaan viime kerralla aloitettua sadutusta, jotta kaikki lapset pääsevät kertomaan satua. Opettaja kirjoittaa sadutuksen ylös ja lopuksi valmis satu luetaan lapsille, tehdään mahdollisia korjauksia. <i>"Kerro satu (kertomus tai tarina), juuri sellaisen kuin haluat. Minä kirjoitan sen ylös sana sanalta, niin kuin sinä sen kerrot. Kun satu on valmis, minä luen sen sinulle, ja voit korjata sitä, mikäli haluat."</i></p> <p>5. Mamman kummituslinna -laulu Opetellaan uusi laulu kaikumenetelmällä. Opettaja säestää laulua bassopaloilla. A-osa lauletaan ensin hiljaisesti, sitten voimistuen. B-osa voimakkaasti.</p> <p>6. Kummitussorminukke -leikki Jokainen saa oman kummitussorminuken (paperinenäliina), kummitukselle piirretään silmät mustalla. Kuunnellaan Yö-laulu, ja leikitään omilla kummitussorminukeilla. Lopuksi tehdään kummitusäänimaisemaa (piano < cresc. < forte > dim. > piano), joka lopuksi hiljenee.</p> <p>7. Loppulaulu: Loppuleija Keskustellaan loppulaulun yhteydessä, mitä tehtiin tällä kerralla muskarissa.</p>	<p>Kynä, paperia</p> <p>Urpon ja Turpon laulukirja s. 29 C, F, G -palat</p> <p>Salaisen maan laulut CD Kummitussorminuket (Valkoinen paperinenäliina, musta tussi)</p> <p>Lystitunti s. 66</p>
--	--

Lähteet, lisätiedot materiaaleista:

Alho, Eve; Hautsalo, Hilikka & Perkiö, Soili 1998. *Kuuntelun aika*. 3. painos. Porvoo: WSOY. Lisäksi kirjaan liittyvä äänite Kuuntelun aika CD.

Alho, Eve; Hautsalo, Hilikka & Perkiö, Soili 1995. *Vauvojen laulun aika*. 3. painos. Porvoo: WSOY.

Huovi, Hannele & Perkiö, Soili 2002. *Salaisen maan laulut CD*. WSOY.

Huovi, Hannele & Perkiö, Soili 1996. *Urpon ja Turpon laulukirja*. Helsinki: Tammi.

Kaikkonen, Markku & Sopanen, Satu 2006. *Lystitunti*. Helsinki: Otava.

Karlsson, Liisa 2003. *Sadutus - Avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITE 5

TUNTISUUNNITELMA 14

Muskaristudion taidemuskari 2008-2009

Päivä: 9.12.2008

Teema: Joulun odotusta

TAVOITTEET:
Musiikilliset: Virittäydytään jouluteemaan, jossa musiikillisena tavoitteena on sointiväreihin tutustuminen, kuuntelemiseen keskittyminen ja joulujuhlan esityksen harjoittelu.
Kuvalliseen ilmaisuun liittyvät: Tutustutaan sointiväreihin ja niiden ilmaisemiseen monotypian, yksinkertaisen grafiikan kautta. Tutustutaan menetelmään ja ilmaistaan kuultua kuvallisen tekemisen kautta.
Sosiaalis-emotionaaliset: Opetellaan ryhmässä toimimista ja itseilmaisua. Rohkaistutaan ilmaisemaan itseä ja harjoitellaan keskittymistä ja kuuntelemista.
Psykomotoriset: Opetellaan kuuntelemaan ja keskittymään. Harjoitetaan motoriikkaa musiikkiliikunnassa ja kuvallisessa ilmaisussa.
Kognitiiviset: Opetellaan monotypia-menetelmää ja keskitytään kuuntelemaan eri soittimia, sointivärejä sekä musiikkia. Harjoitellaan joulumatinean esitystä.
Esteettiset: Pyritään tuottamaan esteettisiä elämyksiä jouluisen teeman, musiikin ja oman kuvallisen tekemisen, monotypian kautta.

TOIMINNAN SISÄLTÖ JA MENETELMÄT:	VÄLINEET&MATERIAALIT
<p>1. Aikulaulu Kysellään so-mi-laululla ketä on paikalla: "Onko Henna täällä?", lapset vastaavat samalla melodialla "On Henna täällä". Lopuksi toivotetaan kaikki tervetulleiksi. Istutaan tuoleilla.</p> <p>2. Joulukuulu turkissa -tanssi Opetellaan laulamaan ja tanssimaan laulu (tanssi liittyy laulun sanoihin). Laulu ja tanssi ovat joulumatinean esitykseen. Soitetaan viime kerralla tehdyillä kulkuspalloilla.</p> <p>3. Sointiväri-monotypiat Kuunnellaan soittimia, joissa on toisistaan selkeästi eroavat sointivärit (triangeli, bassopaloja ja kannelta). Opettaja soittaa instrumenttia, ja lapset kuuntelevat, millainen ääni soittimessa on. Tutustutaan lyhyesti grafiikkaan ja monotypiaan menetelmänä; opettaja näyttää laatalla, väreillä, paperilla ja telalla esimerkin. Tämän jälkeen kuunnellaan yhtä soitinta kerrallaan, lapset valitsevat jokaiseen soittimen ääneen sopivat kaksi väriä ja kaksi taustaväriä. Jokainen lapsi saa kaakelilaatan, jolle maalaa kahdella eri värillä ja tämän jälkeen päälle painetaan paperi, jonka yli vedetään telalla/ leikkikaulimella.</p>	<p>Matkalla Jouluun -kirja (11) Piano, kulkuspallot</p> <p>Kaakelilaatat, tela (leikkikaulin), erivärisiä valmisvärejä ja papereita, triangeli, bassopalat, kantele</p>

4. Loppulaulu: Loppuleija Keskustellaan loppulaulun yhteydessä, mitä tehtiin tällä kerralla muskarissa.	Lystitunti s. 66
--	------------------

Lähteet, lisätiedot materiaaleista:

Kaikkonen, Markku & Sopanen, Satu 2006. *Lystitunti*. Helsinki: Otava.

Pyylampi, Leena 2007. *Matkalla Joulun*.

LIITE 6

TUNTISUUNNITELMA 18

Muskaristudion taidemuskari 2008-2009

Päivä: 27.1.2009

Teema: Talven timanttippuu

TAVOITTEET:
Musiikilliset: Virittäydytään talviseen teemaan, jossa musiikillisena tavoitteena on korkea-matala-käsitepariin tutustuminen. Keskitytään kuuntelemaan, ja ilmaisemaan kuultua musiikkia maalaamisen ja liikkumisen kautta.
Kuvalliseen ilmaisuun liittyvät: Kuunnellaan "Pakkastähdet" -kappale, tehdään tunnelman mukainen maalaus. Harjoitellaan vesiväreillä maalaamista. Kokeillaan sokerin käyttämistä vesivärimaalauksen päälle.
Sosiaalis-emotionaaliset: Rohkaistutaan käyttämään omaa ääntä luontevasti. Harjoitellaan ryhmässä olemista. Keskustellaan kuullusta musiikista, sen herättämistä tunteista ja mielikuvista. Ilmaistaan itseä maalaamalla.
Psykomotoriset: Opetellaan keskittymään ja kuuntelemaan. Harjoitellaan reaktiokykyä sekä motorisia taitoja tasapainoharjoituksissa ja maalaamisessa.
Kognitiiviset: Opetellaan korkea-matala-käsiteparin hahmottamista. Harjoitellaan vesiväreillä maalaamista.
Esteettiset: Pyritään tuottamaan esteettisiä elämyksiä talvisen "Timanttippuu" -teeman, musiikin ja kuvallisen ilmaisun kautta.

TOIMINNAN SISÄLTÖ JA MENETELMÄT:	VÄLINEET&MATERIAALIT
1. Alkulaulu: Hei hei sulle! Tervehditään kaikkia alkulaulussa, so-mi-melodiolla: Hei hei sulle, laulatko nimesi mulle? soolo: Minä olen Julia. tutti: Sinä olet Julia. Tervetuloa!	C,E,G -bassopalat
2. Lumiukko ja kevätaurinko Tehdään parettain lumiukko-harjoitus, jossa toinen on lapsi ja toinen lumiukko. Lapsi muovaa lumiukosta haluamansa näköisen, tämän jälkeen auringonsäteet (huivi) alkavat lämmittää lumiukkoa, ja se sulaa vähitellen vesilätäköksi. Säestyksessä piano. (korkea-matala)	Rytmiälyyn Pikku-kuplat s. 89 Piano, huivit
3. Timanttippuu Opettaja lukee lorua ja lapset saavat soittaa runoon efektiäänä kellopelillä, sopraanopaloilla, triangelilla, sormisymbaaleilla.	Kuuntelun aika s. 14 Matka joulun taloon s. 19 Kellopeli C- pentatoninen, c, d, e, g, a -sopraanopalat, triangelit, symbaali ja pehmeä malletti
4. Timanttippuu -musiikkiliikunta Tutustutaan glissandopilliin, kuunnellaan, onko ääni korkea vai matala, menossa ylös vai alas. Liikutaan sen mukaisesti. Oksat nousevat korkealle ja alas mentäessä ollaan puun juuria.	Glissandopilli

<p>5. Timanttipuuh-maalauk Kuunnellaan "Pakkastähdet" -kappaletta, keskustellaan millaisia mielikuvia se herättää. Siirrytään maalaamaan vesiväreillä Timanttipuuh-maalauk. Ripotellaan lopuksi maalauksen päälle sokeria.</p> <p>6. Loppulaulu: Loppuleija Keskustellaan loppulaulun yhteydessä, mitä tehtiin tällä keralla muskarissa.</p>	<p>Kuuntelun aika CD 1: 9. Pakkastähdet Vesivärit (sinisen ja violetin eri sävyt), A3-paperiarkit, maalarinteippi, siveltimet, sokeria</p> <p>Lystitunti s. 66</p>
--	--

Lähteet, lisätiedot materiaaleista:

Alho, Eve; Hautsalo, Hilikka & Perkiö, Soili 1998. *Kuuntelun aika*. 3. painos. Porvoo: WSOY. Lisäksi kirjaan liittyvä äänite Kuuntelun aika CD.

Kaikkonen, Markku & Sopanen, Satu 2006. *Lystitunti*. Helsinki: Otava.

Kivelä-Taskinen, Elina 2008. *Rytmikylvyn Pikku-kuplat*. Espoo: Kultanuotti.

LIITE 7

TUNTISUUNNITELMA 23

Muskaristudion taidemuskari 2008-2009

Päivä: 17.3.2009

Teema: Eläinten karnevaali

TAVOITTEET:
Musiikilliset: Jatketaan tutustumista Camille Saint-Saënsin "Eläinten karnevaali" -teokseen ja sen eri eläimiin. Keskitytään kuuntelemaan ja muistelemaan kuvallisen ilmaisun kautta.
Sosiaalis-emotionaaliset: Harjoitellaan ryhmässä olemista ja toimimista. Keskitytään kuuntelemaan ja opetellaan itseilmaisua eri työtapojen kautta. Rohkaistutaan laulamaan alkulaulun vastausosuus yksin.
Psykomotoriset: Opetellaan keskittymään ja kuuntelemaan. Harjoitellaan reaktiokykyä sekä motorisia taitoja maalaamisessa ja soittamisessa.
Kognitiiviset: Jatketaan tutustumista "Eläinten karnevaali" -teokseen ja sen eri eläimiin musiikin. Kuunnellaan musiikkia, yritetään kuvitella, millaisia ääniä eläinten karnevaalin loppuparaatista kuuluu.
Esteettiset: Pyritään tuottamaan esteettisiä elämyksiä "Eläinten karnevaali" -teoksen, oman kuvallisen tekemisen, muovailun, kautta. Loppurentoutuksen saippuakuplat voivat tuottaa esteettisiä elämyksiä yhdessä musiikin kanssa.

TOIMINNAN SISÄLTÖ JA MENETELMÄT:	VÄLINEET&MATERIAALIT
<p>1. Alkulaulu: Hei hei sulle! Tervehditään kaikkia alkulaulussa, so-mi-melodiolla: Hei hei sulle, laulatko nimesi mulle? soolo: Minä olen Julia. tutti: Sinä olet Julia. Tervetuloa!</p> <p>2. Eläinten maalaaminen Maalataan viime kerralla muovailut eläimet. Kuunnellaan taustalla "Eläinten karnevaali" -teosta, ja tunnistetaan samalla mikä eläin on soimassa.</p> <p>3. Ääniä Eläinten karnevaali -piirustuksista Käsien pesun jälkeen siirrytään katselemaan viime kerralla tehtyjä piirustuksia. Mietitään, millaisia ääniä voisi kuulua eläinten karnevaalin kulkueesta. Laulu on muotoa ABABABA. A-osassa katsotaan eri piirustuksia ja lauletaan: "Eläimet marssii näin, kulkueessa peräkkäin." B-osassa jokainen saa vuorollaan esittää omasta piirustuksesta kuuluvat eläinten äänet.</p> <p>4. Akvaario Katsotaan, kuinka kauniita saippuakuplat ovat. Kuunnellaan "Akvaario"-osa loppurentoutuksena. Puolet lapsista saavat mennä köllöttemään patjalle ja puolet tulevat puhaltamaan saippuakuplia. Vaihdetaan toisin päin.</p>	<p>C,E,G -bassopalat Hedelmämarakassit</p> <p>Klassik für Kinder CD 3 11. Leijona (2,06) 15. Elefantti (1,36) 16. Kengurut (0,55) Suojapöytäliina, peitevärit, siveltimeet, vesikupit</p> <p>Eläinten karnevaali-piirustukset c, d, e, g –sävelpalat säestyksessä</p> <p>Klassik für Kinder CD3:17 (2,12) Saippuakuplapurtilot, patja</p>

5. Loppulaulu: Mä laulan ja tanssin	
-------------------------------------	--

Lähteet, lisätiedot materiaaleista:

Royal Philharmonic Orchestra & Licata, Andrea 1994. *Camille Saint-Saëns: Karneval der Tiere* -orkesteriteos äänitteellä Klassik für Kinder CD 3. Membran Music.

LIITE 8

TUNTISUUNNITELMA 26

Muskaristudion taidemuskari 2008-2009

Päivä: 7.4.2009

Teema: Taikoja ja teatteria

TAVOITTEET:
Musiikilliset: Havaitaan ja ymmärretään tutti-soolo-käsitepari eri työtapojen kautta; laulaen, soittaen sekä teatterin, keppinukella esittämisen kautta.
Sosiaalis-emotionaaliset: Harjoitellaan ryhmässä olemista ja toimimista. Yritetään opetella kuuntelemaan toisia ja antaa toisille myös tilaa. Opetellaan itseilmaisua eri työtapojen kautta.
Psykomotoriset: Opetellaan keskittymään ja kuuntelemaan. Harjoitellaan reaktiokykyä ja motorisia taitoja soittamisessa ja noita-keppinukella esittämisessä.
Kognitiiviset: Kerrataan tutti-soolo-käsiteparia. Käytetään omaa mielikuvitusta ja ilmaistaan omia ajatuksia noita-käsinuken esittelyssä ja teatteriharjoituksessa. Tuotetaan omia loruja ja tarinoita.
Esteettiset: Pyritään tuottamaan esteettisiä elämyksiä noitateeman, teatterin ja musiikin kautta.

TOIMINNAN SISÄLTÖ JA MENETELMÄT:	VÄLINEET&MATERIAALIT
1. Helmiina –kana Helmiina-kana munii kaikille munamarakassit.	Helmiina-käsinukke Munamarakassit Vauvojen laulun aika s. 88
2. Alkulaulu: Hei hei sulle! Tervehditään kaikkia alkulaulussa, so-mi-melodiolla: Hei hei sulle, laulatko nimesi mulle? soolo: Minä olen Julia. tutti: Sinä olet Julia. Tervetuloa!	C, E, G -sävelpalat Munamarakassit
3. Noitanuket -esittely Jokainen saa esitellä oman noita-keppinuken vuorollaan muille. Noidat loruilivat omilla sooloillaan haluamiaan asioita "Minä olen noita, taion sammakoita." Muut vastaavat tuttina "Sinä olet noita, taitot sammakoita. Simalabim, simsalabim!"	Noita -keppinuket Olin laulukirja s. 222
4. Noitateatteri Jokainen saa mennä pareittain esittämään noitateatteria näyttämölle. Muut lapset pääsevät soittajiksi orkesteriin. Lauletaan jokaisen esityksen alkuun "Näyttämö" -laulu. Esittäjät saavat ensin päättää, millaisen esityksen esittävät ja laulun sanoja muutetaan sen mukaiseksi. Itse esitys on vapaata improvisointia nukeilla, kunnes chymes soi ja esitys päättyy aplodeihin.	Noita-keppinuket Nukketeatterinäyttämö "Näyttämö" -laulu "Kiiltomato näyttelee" -kirjasta D, A-sävelpalat ja malletit Chymes
5. Rentoutus: Makeishaltijattaren tanssi Kuunnellaan laulu loppurentoutuksena. Laulun aikana voi pitää silmiä kiinni ja haaveilla, mitä makeisia haltijatar taikoo.	Olin liikunta- ja kuunteluäänite 1 CD 19. Pähkinänsärkijä: Makeishaltijattaren tanssi (2,05)
6. Loppulaulu: Mä laulan ja tanssin	

Lähteet, lisätiedot materiaaleista:

Alho, Eve; Hautsalo, Hilikka & Perkiö, Soili 1995. *Vauvojen laulun aika*. 3. painos. Porvoo: WSOY.

Kaikkonen, Markku; Ollaranta, Ritva; Simojoki, Maija & Sopenen, Satu 2000. *Olin laulukirja*. Helsinki: Otava. Lisäksi kirjasarjaan liittyvä äänite Olin liikunta- ja kuunteluäänite 1 CD.

Murtomaa, Katriina & Harju, Eeva 2003. *Kiiltomato näyttelee*. Helsinki: WSOY, Oppimateriaalit.

LIITE 9

TUNTISUUNNITELMA 29

Muskaristudion taidemuskari 2008-2009

Päivä: 28.4.2009

Teema: Meren sintit & simpukat

TAVOITTEET:
Musiikilliset: Kerrataan vuoden aikana opittuja asioita; rytmisoitinten nimiä, dynamiikka- ja tempovaihte- luita sekä soolo-tutti-käsiteparia. Valmistellaan matinean esitystä.
Sosiaalis-emotionaaliset: Harjoitellaan ryhmässä olemista ja toimimista, yritetään opetella kuuntelemaan toisia ja an- tamaan toisille myös tilaa. Opetellaan itseilmaisua eri työtapojen kautta.
Psykomotoriset: Harjoitellaan reaktiokykyä ja motorisia taitoja tanssin harjoittelussa, laululeikeissä ja maa- laamisessa.
Kognitiiviset: Kerrataan vuoden aikana tutuksi tulleita musiikillisiä asioita. Harjoitellaan uusi laulu, joka esitetään matineassa. Katsotaan taulua, keskitytään siihen ja käytetään mielikuvitusta.
Esteettiset: Pyritään tuottamaan esteettisiä elämyksiä meriaiheisen teeman myötä, taulun tarkastelulla ja siihen liittyvällä äänimaisemalla, sinisten huivien ja oman kuvallisen tuottamisen kautta.

TOIMINNAN SISÄLTÖ JA MENETELMÄT:	VÄLINEET&MATERIAALIT
<p>1. Aikulaulu: Hei hei sulle! Tervehditään kaikkia alkulaulussa, so-mi-melodialla: Hei hei sulle, laulatko nimesi mulle? soolo: Minä olen Julia. tutti: Sinä olet Julia. Tervetuloa! Kerrataan eri rytmisoittimien nimiä sekä miten niillä soitetaan.</p> <p>2. Kurkistus maalaukseen Katsotaan yhdessä Albert Edelfeltin "Leikkiviä poikia rannal- la"-maalausta ja mietitään maalausta. Esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Keitä kuvassa on, mitä pojat ovat tekemässä, mil- lainen ilma maalauksessa on, onko vesi kylmää vai lämmintä, olisiko kiva olla itse maalauksessa, mitä pojat ovat tehneet ai- emmin ja mitä he aikovat seuraavaksi tehdä, onko joku joskus uittanut veneitä rannalla? Taustalla soi rannan äänimaisemaa. Mietitään yhdessä, mitä rannalla voi olla, entäpä vedessä?</p> <p>3. Hauki ui -laulu ja sorminukkeleikki Lauletaan ja leikitään tuttua laulua. Jokainen saa kalasor- minuken ja merta kuvaa sininen patja, jonka päällä sor- minukeilla leikitään. Yksi kaloista on hauki ja vaanii muita ka- loja, pois-sanalla kaikki muut kalat hyppäävät ilmaan, ja hauki saa valita uuden hauen.</p> <p>4. Suuret ja pienet aallot -laulu ja tanssi Opetellaan uusi laulu ensin kaikuna toistamalla. Sen jälkeen lauluun yhdistetään tanssi: A-osassa saa vapaasti tehdä sinisel- lä huivilla aaltoja ja B-osassa tehdään suuria ja pieniä aaltoja huivilla laulun sanojen mukaisesti.</p>	<p>C, E, G -sävelpalat Triangelit, kapulat, putki- penaali, marakassi, käsi- rumpu, djembe</p> <p>Kuinka soikaan sininen - materiaalikansio Kuinka soikaan sininen CD 2: 14 Lempeä tuuli, aallot liplattavat rantaan Taulupohja, sinitarra</p> <p>Rytmikylvyn Pikku-kuplat s. 116 Rytmikylvyn Pikku-kuplat CD: 25 Kalasorminuket</p> <p>Rytmikylvyn Pikku-kuplat CD: 10 Hallaharsopalat</p>

<p>5. Aaltojen maalaaminen Tehdään aaltohuivit matinean tanssiesitykseen. Maalataan hallaharsopaloja eri sinisillä ja valkoisella. Taustalla soi ”Suuret ja pienet aallot”.</p> <p>6. Loppulaulu: Mä laulan ja tanssin</p>	<p>Rytmikylvyn Pikku-kuplat CD: 10 Hallaharsot, erisävyisiä sinisiä ja valkoista valmisväriä, pensselit, maalaus- alusta</p>
--	--

Lähteet, lisätiedot materiaaleista:

Alho, Eve ; Hautsalo, Hilkka & Kangasniemi, Irene 2006. *Kuinka soikaan sininen. Taiteen monet kasvot alkuopetuksessa*. Helsinki: WSOY. Lisäksi kirjaan liittyvä äänite Kuinka soikaan sininen CD 2.

Kivelä-Taskinen, Elina 2008. *Rytmikylvyn Pikku-kuplat*. Espoo: Kultanuotti. Lisäksi kirjaan liittyvä äänite Rytmikylvyn Pikku-kuplat CD.